

โครงการวิจัยศึกษาทบทวนกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
และความร่วมมือในเรื่องทางอาญาของภูมิภาคอาเซียน
เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ศ.พ.ต.อ.หญิงดร.พัชรา สิ้นลอยมา*

บทนำ

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of the South East Asian Nations : ASEAN) เป็นองค์การทางภูมิรัฐศาสตร์และองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยปฏิญญากรุงเทพ (The Bangkok Declaration) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ความร่วมมือส่วนใหญ่มักจะเป็นความตกลงอย่างไม่เป็นทางการ และใช้ความสัมพันธ์เชิงบุคคลในการขับเคลื่อนความร่วมมือทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และความร่วมมืออื่นๆ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันสภาพแวดล้อมทางการเมืองระหว่างประเทศที่ปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ได้นำมาซึ่งโอกาสและความท้าทายที่ประเทศต่างๆ ต้องประสบไม่ว่าจะเป็นโอกาสในการเสริมสร้างความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงของประเทศต่างๆ ให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น หรือการเผชิญหน้ากับภัยคุกคามที่มาในรูปแบบใหม่ๆ เช่น การก่อการร้ายข้ามชาติ องค์กรอาชญากรรม ภัยพิบัติทางธรรมชาติและโรคระบาด ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนจึงได้เห็นชอบให้เร่งรัดการจัดตั้ง “ประชาคมอาเซียน” ภายในปี 2558 เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นของประเทศสมาชิก ซึ่งประเทศไทยในฐานะชาติสมาชิกอาเซียนได้ร่วมลงนามในข้อตกลงกฎบัตรสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Charter of the Association of the Southeast Asian Nations) อันเป็นกรอบการดำเนินงานที่รัฐสมาชิกของสมาคมตกลงจัดทำขึ้น โดยมีเป้าหมายรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน (Asian Community) เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ร่วมกันและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในประชาชนของตน ภายใต้คำขวัญ “One Vision, One Identity, One Community” โดยมีความร่วมมือหลัก 3 ด้าน ได้แก่ ความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคง ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ และความร่วมมือด้านประชาสังคมและวัฒนธรรม เมื่อพิจารณากรอบความร่วมมือหลักทั้งสามด้านดังกล่าวแล้ว จะพบว่าประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community) เป็นความร่วมมือที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมมากที่สุด เนื่องจากเป็นกรอบความร่วมมือที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างค่านิยมและแนวปฏิบัติร่วมกันของประเทศในกลุ่มอาเซียนด้านต่างๆ เสริมสร้างขีดความสามารถของอาเซียนในการเผชิญกับภัยคุกคามความมั่นคงทั้งในรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ บนพื้นฐานของ

* ตำแหน่ง ศาสตราจารย์ ประจำกลุ่มงานคณาจารย์ คณะนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

หลักการว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์ และให้ประชาคมอาเซียนมีปฏิสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและสร้างสรรค์กับประชาคมโลก โดยให้อาเซียนมีบทบาทนำในภูมิภาค และเมื่อเกิดการรวมตัวกันเป็นประชาคมแล้ว ย่อมเกิดการย้ายถิ่นฐานของประชาชนในกลุ่มอาเซียนทั้งแบบชั่วคราวและถาวรมากขึ้น รวมถึงการติดต่อสื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในมิติต่างๆ ซึ่งจำเป็นต้องมีการกำหนดกติกากลางของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ถึงแม้ว่าการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนในกรอบดังกล่าวจะมีประโยชน์มหาศาล แต่หากประเทศขาดการเตรียมพร้อมที่ดี การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมจะส่งผลกระทบต่อในเชิงลบมากกว่าในเชิงบวก จึงจำเป็นที่แต่ละประเทศจะต้องดำเนินการเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงเช่นว่านี้โดยมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ดังนั้น การเตรียมความพร้อมด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในฐานะกลไกที่ทำหน้าที่สนับสนุนความร่วมมือระดับรัฐ ระดับองค์กร หรือระดับบุคคล จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญในลำดับต้น ที่จะช่วยให้การประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนสัมฤทธิ์ผลตามที่วางไว้ สำหรับประเทศไทยที่ผ่านมากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยมักได้รับคำวิจารณ์ว่าขาดประสิทธิภาพทั้งในด้านการบังคับใช้กฎหมายและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ไม่เป็นไปตามหลักสากล อีกทั้งเป็นกระบวนการยุติธรรมที่มีความล่าช้า โดยสถิติพบว่าจำนวนปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาทั้งในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา กล่าวคือ ปี 2549-2552 มีคดีที่ค้างพิจารณา 67,174 คดี 63,969 คดี 62,098 คดี และ 60,807 คดี ซึ่งผลที่ตามมาคือไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องถูกคุมขังเป็นเวลานาน ผู้เสียหายก็ไม่ได้รับการชดเชยเยียวยาทันท่วงที นอกจากนี้ ในการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น คดีส่วนใหญ่จะพิจารณาเสร็จภายใน 1 ปี แต่ก็มีคดีอีกจำนวนมากที่มีระยะเวลาการพิจารณาเกิน 1 ปี และมีบางคดีที่ใช้ระยะเวลาพิจารณาถึง 5 ปี (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2553) ซึ่งการให้ความยุติธรรมที่ล่าช้า ก็คือ การปฏิเสธความยุติธรรม (Justice delayed, Justice denied) ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการศึกษาบทบาทกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดี มาตรการการดำเนินคดี เพื่อให้การใช้บริการของประชาชนจากกระบวนการยุติธรรมเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ถูกต้องและเป็นธรรม ทั้งด้านการบังคับใช้กฎหมายและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

สำหรับตัวอย่างผลกระทบของประชาคมอาเซียนที่อาจมีต่อระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยนั้น ได้แก่ ปัญหาแรงงานต่างด้าว ทั้งที่เข้าเมืองโดยถูกกฎหมายและที่ลักลอบมาเป็นแรงงานเถื่อน การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศนี้มีความสัมพันธ์กับกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ต้องการจะขยายการลงทุนและการค้าระหว่างประเทศสมาชิก ในส่วนของแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยถูกกฎหมายนั้น ประเทศไทยอาจจะต้องพิจารณาเนื้อหากฎหมายแรงงานที่บังคับใช้ในปัจจุบันว่าสอดคล้องกับประเทศอื่นๆ หรือไม่ พร้อมทั้ง

เจรจากับประเทศที่มีมาตรฐานการคุ้มครองแรงงานต่ำกว่าประเทศไทย ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งในการปรับปรุงมาตรฐานการคุ้มครองแรงงานไทยในต่างประเทศด้วย สำหรับแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายนั้น เป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษประการหนึ่งและเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับแผนการดำเนินงานของคณะกรรมการสิทธิการสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา สมัยที่ 21

นอกจากปัญหาการเข้าประเทศโดยผิดกฎหมายแล้ว การรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนดังกล่าวเกิดขึ้นในช่วงเวลาของความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในภูมิภาค ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง รวมทั้งสังคมและวัฒนธรรม ทำให้ปัญหาต่าง ๆ ที่เคยเป็นปัญหาระดับชาติ อาทิ ปัญหาการค้ามนุษย์ อาชญากรรมข้ามชาติ ได้ขยายวงกว้างขึ้นเป็นปัญหาระหว่างประเทศ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ประเทศสมาชิกอาเซียน จะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ ตลอดจนพัฒนาศักยภาพในการรับมือกับปัญหาและความท้าทายในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ ทั้งนี้เพื่อสร้างความแข็งแกร่ง และอำนาจต่อรองร่วมกัน

สำหรับปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ประเทศอาเซียนมีความร่วมมือด้านการต่อต้านการก่อการร้ายอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้แผนปฏิบัติการอาเซียนเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ (ASEAN Plan of Action to Combat Transnational Crime) ซึ่งครอบคลุมอาชญากรรม 8 ประเภท คือ การลักลอบค้ายาเสพติด การค้าสตรีและเด็ก การกระทำความผิดเป็นโจรสลัด การลักลอบค้าอาวุธ การฟอกเงิน การก่อการร้าย อาชญากรรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ โดยประเทศไทยมีส่วนสำคัญในการริเริ่มให้ประเทศสมาชิกอาเซียนมีความร่วมมือในการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติมาตั้งแต่เริ่มต้น ด้วยการผลักดันในระดับนโยบายในการประชุมสุดยอดอาเซียน การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน สนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาของภูมิภาคอาเซียน (Mutual Legal Assistance in Criminal Matters Treaty of ASEAN-MLAT ASEAN) เนื่องจากไทยเป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ จากการที่มีที่ตั้งเป็นศูนย์กลางในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นประเทศที่เปิดเสรีในการเดินทางเข้า-ออก แต่อย่างไรก็ดี ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติในปัจจุบันมีรูปแบบวิธีการซับซ้อน และเป็นระบบองค์กรที่มีเครือข่ายการทำงานที่กว้างขวางโยงใยไปทั่วโลก ประกอบกับรูปแบบและลักษณะของอาชญากรรมเป็นอาชญากรรมที่มีลักษณะการกระทำผิดโดยอาศัยโอกาสและพัฒนาเทคโนโลยี และมีสภาพเป็นความผิดที่กระทำข้ามพรมแดนระหว่างรัฐ 2 รัฐหรือมากกว่านั้น การที่อาชญากรรมข้ามชาติมีลักษณะเช่นนี้ ทำให้เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมของแต่ละประเทศต่างก็ประสบปัญหาเดียวกัน นั่นคืออำนาจการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมในแต่ละประเทศหมดลงเมื่อพ้นพรมแดนของประเทศตนเอง ขณะที่อาชญากรรมข้ามชาตินั้นไร้พรมแดน จึงทำให้เกิดปัญหาในเรื่องแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินคดีอาญา ความล่าช้าใน

การปฏิบัติงาน ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี และความร่วมมือทางอาญาระหว่างประเทศที่ยังไม่มีความสอดคล้องกับบริบทความเปลี่ยนแปลงในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ตลอดจนยังไม่มีเครื่องมือที่เหมาะสมในการพัฒนาวิธีการทำงานด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทบทวนกฎหมายและแนวทางปฏิบัติในการดำเนินคดีอาญาชาวต่างประเทศ และความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาในด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนา กฎหมายและการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับกรอบข้อตกลงและกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศอาเซียน

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม โดยความร่วมมือของโรงเรียนนายร้อยตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จึงได้จัดทำ “โครงการวิจัยศึกษาทบทวนกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และความร่วมมือในเรื่องทางอาญาของภูมิภาคอาเซียน เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน” ขึ้น เพื่อร่วมกันเร่งศึกษาทบทวนกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในมิติต่างๆ อาทิ ในส่วนของการบังคับใช้กฎหมายและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลของประเทศไทย การดำเนินการเกี่ยวกับคนต่างด้าวและการแก้ปัญหาคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง การป้องกันและแก้ไข ปัญหาการค้ามนุษย์ข้ามชาติ การดำเนินคดีอาญาชาวต่างประเทศ ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พร้อมทั้งศึกษาและเปรียบเทียบมิติดังกล่าวกับประเทศในกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินการวิจัยเพื่อทบทวนกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และความร่วมมือในเรื่องทางอาญาของภูมิภาคอาเซียน เพื่อพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรมไทยให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของประชาคมอาเซียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทั้งในส่วนการบังคับใช้กฎหมายและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลของประเทศไทย ในด้าน
 - 1) กระบวนการยุติธรรมทางอาญา
 - 2) การดำเนินการเกี่ยวกับคนต่างด้าวและการแก้ปัญหาคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง
 - 3) การป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ข้ามชาติ
 - 4) การดำเนินคดีอาญาชาวต่างประเทศ
 - 5) ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา
2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยกับประเทศในกลุ่มประเทศอาเซียน

3. เพื่อประเมินความเสี่ยงและโอกาสของกระบวนการยุติธรรมเมื่อประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะมิติด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

4. เพื่อจะได้นำข้อมูลที่นำมาจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนากระบวนการยุติธรรม ปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมาย ข้อตกลงระหว่างประเทศ รวมถึงการพัฒนากฎหมายและแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง และกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศ เพื่อเตรียมพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ขอบเขตในการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยสหวิทยาการวิจัยได้แก่ การรวบรวมและสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารกระบวนการยุติธรรม การศึกษาดูงานหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมของประเทศกลุ่มสมาชิกอาเซียน และการสัมมนาระดมความคิดเห็นสรุปได้ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิชาการ งานวิจัย ความเห็นทางกฎหมายและคำพิพากษาฎีกา (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทั้งในส่วนการบังคับใช้กฎหมายและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลของประเทศไทยและของประเทศในกลุ่มอาเซียน

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) บุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม จำนวน 50 คน เพื่อตรวจสอบประเด็นสภาพปัญหาในการบังคับใช้กฎหมาย การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ โดยเริ่มจากการบรรยายทางวิชาการโดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในประชาคมอาเซียนและความท้าทายต่อกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย จากนั้นจะมีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์

3. การสัมภาษณ์ (In-depth Interview) ผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม เพื่อสอบถามแนวคิดเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการบังคับใช้กฎหมาย

4. ศึกษาจากกรณีศึกษาที่น่าสนใจในคดีอาญาที่เกิดขึ้นแล้ว หรือคดีอาญาที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้สูงเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (Asean Case Study) ได้แก่ คดีการค้ามนุษย์ข้ามชาติ การเข้าเมืองผิดกฎหมายและการแก้ปัญหาคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง ยาเสพติด และฉ้อโกง โดยศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดี อายุความ ข้อได้เปรียบหรือข้อเสียเปรียบหากมีการบังคับใช้กฎหมายร่วมกัน

5. จัดการประชุมสัมมนาในระดับผู้กำหนดนโยบาย โดยเน้นผู้เชี่ยวชาญหน่วยงาน องค์กรทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อทราบถึงสภาพปัญหาการปฏิบัติงานของแต่ละหน่วยงาน และสร้างความเข้าใจในการประสานงานและปฏิบัติงานร่วมกันในอนาคต ตลอดจนหารือแลกเปลี่ยนข้อมูล เพื่อการพัฒนากฎหมายและการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับกรอบข้อตกลงและกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศ และนำเสนอยุทธศาสตร์ของอาเซียนให้สอดคล้องกับการเป็นประชาคมอาเซียน

6. จัดทำรายงานสรุปผลการประชุมและข้อเสนอแนะจากที่ประชุม เพื่อนำมาจัดทำร่างข้อเสนอเกี่ยวกับการพัฒนาโลก กฎหมาย กระบวนการยุติธรรม และจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมาย ข้อตกลงระหว่างประเทศ รวมถึงการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้อง

7. การสัมมนาเผยแพร่ต่อผู้ปฏิบัติงานในการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อรวบรวมความคิดเห็น และเผยแพร่หลักเกณฑ์หรือมาตรฐานการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมาย ข้อตกลงระหว่างประเทศ รวมถึงการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ผลที่ได้รับเชิงปริมาณ

1) ได้ทราบสภาพปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทั้งในส่วนการบังคับใช้กฎหมายและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลของประเทศไทยในด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การดำเนินการเกี่ยวกับคนต่างด้าวและการแก้ปัญหาคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง การป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ข้ามชาติ การดำเนินคดีอาญาชาวต่างประเทศ และความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา ทั้งของประเทศไทยและในกลุ่มประเทศอาเซียน

2) ได้ร่างข้อเสนอเกี่ยวกับการพัฒนาโลก กฎหมาย กระบวนการยุติธรรม และจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญา ปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมาย ข้อตกลงระหว่างประเทศ รวมถึงการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3) ได้ผลการเปรียบเทียบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียน

4) ได้ทราบถึงความเสี่ยงและโอกาสของกระบวนการยุติธรรมเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

5) ได้หลักเกณฑ์หรือมาตรฐานการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

6) ได้แนวทางพัฒนาการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมาย ข้อตกลงระหว่างประเทศ รวมถึงการพัฒนากฎหมายและแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง และกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศ เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

2. ผลที่ได้รับเชิงคุณภาพ

1) ทำให้ประเทศไทยสามารถหลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่อาจจะเกิดในกระบวนการยุติธรรมเมื่อต้องเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในขณะที่เดียวกันก็สามารถใช้โอกาสในการเป็นประชาคม เพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมอาญาของไทยให้มีความก้าวหน้าทัดเทียมนานาอารยประเทศ

2) ได้แนวคิดหรือหลักในการปฏิบัติเมื่อประเทศไทยเป็นสมาชิกประชาคม เพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมอาญาของไทยให้มีความก้าวหน้าทัดเทียมนานาอารยประเทศ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มเพื่อระดมความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญและบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและต่างประเทศ การศึกษาดูงาน และการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและรายงานของต่างประเทศ คณะผู้วิจัยสามารถสรุปผลที่ได้โดยพิจารณาตามขอบเขตและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

1. ภาพรวมของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของภูมิภาคอาเซียน

1.1 โครงสร้างกระบวนการยุติธรรม

จากการศึกษาภาพรวมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของแต่ละประเทศในภูมิภาคอาเซียนพบว่า โครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายหลักประกอบด้วย ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ ตามที่กฎหมายของแต่ละประเทศบัญญัติไว้ แม้ว่าหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมหลักเหล่านี้จะมีขอบเขตและอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบที่ต่างกัน เช่น ในกรณีของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เจ้าหน้าที่ตำรวจนอกจากจะทำหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นพนักงานราชทัณฑ์ด้วย และในบางประเทศมีการแยกสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองออกจากโครงสร้างของตำรวจ รวมถึงการมีกระทรวงที่กำกับดูแลการปฏิบัติในเชิงนโยบายที่ต่างกัน แต่ถือว่าโครงสร้างกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของทุกประเทศมีความทันสมัยพอสมควร ซึ่งสามารถสรุปบทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์กรได้ดังต่อไปนี้

1) **ตำรวจ** ทำหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา ดูแลรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศทั่วไป

2) **อัยการ** ทำหน้าที่หลักในการฟ้องคดีต่อศาล การยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาคดีต่อศาล การคุ้มครองสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายแก่ประชาชน รวมถึงการสอบสวนร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจในบางคดี

3) **ศาล** ทำหน้าที่ในการพิจารณารรคดีทั้งปวงที่เกิดขึ้นในเขตอำนาจของแต่ละประเทศตามที่พนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องมา โดยทั่วไปจะแบ่งประเภทคดีออกเป็นคดีแพ่งและพาณิชย์ และคดีอาญา โดยในบางประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามจะมีศาลอิสลาม ที่เรียกว่า “ศาลชาร์อะห์” ซึ่งจะพิจารณาพิพากษาเฉพาะในคดีเกี่ยวกับศาสนาและคดีครอบครัว

4) **ราชทัณฑ์** มีหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุมดูแลผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการพิจารณาในชั้นศาลและที่ได้ถูกตัดสินให้ลงโทษจำคุก การตรวจสอบของฝ่ายอัยการ

1.2 ระบบงานยุติธรรม

ขั้นตอนของการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปของประเทศอาเซียนจะมีลักษณะคล้ายคลึงกันโดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนการสืบสวนสอบสวนและจับกุม ขั้นตอนการฟ้องร้องดำเนินคดี ขั้นตอนการตัดสินพิจารณาคดี และขั้นตอนการลงโทษและรับโทษ โดยในแต่ละขั้นตอนอาจมีความแตกต่างในรายละเอียดบางประการ ดังนี้

1) **ขั้นตอนการสืบสวนสอบสวนและจับกุมดำเนินคดี** ส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายตำรวจ โดยอาจมาจากการที่ผู้เสียหายมาร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ด้วยตนเอง หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจสืบสวนพบเหตุ เมื่อพบว่าคดีมีพยานหลักฐานเพียงพอเจ้าหน้าที่ตำรวจจะเข้าไปดำเนินการสืบสวนตรวจค้น จับกุม นำตัวมาสอบสวน และควบคุมตัวระหว่างสอบสวนตามอำนาจที่กฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งโดยทั่วไปจะมีอำนาจควบคุมตัวได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง หลังจากนั้นจะต้องไปขออำนาจพนักงานอัยการหรือศาลในการควบคุมตัวต่อ เช่น ในกรณีของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตำรวจจะควบคุมตัวภายในอำนาจได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง หลังจากนั้นจะต้องยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการเพื่อขอให้มีการกักขังชั่วคราวได้ครั้งละไม่เกิน 3 เดือน และขอขยายได้ไม่เกิน 3 ครั้ง หรือในกรณีของไทยต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ฝากขังผู้ต้องหาได้ไม่เกินครั้งละ 12 วัน รวมทั้งหมดไม่เกิน 84 วัน เป็นต้น ทั้งนี้ จำนวนระยะเวลาในการควบคุมตัวและอำนาจในการดำเนินการขึ้นอยู่กับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละประเทศเป็นสำคัญ โดยในระหว่างการสอบสวน ผู้ต้องหาสามารถจัดหาทนายมาร่วมฟังการสอบสวนด้วยก็ได้ หรือในคดีสำคัญหรือที่มีโทษสูง รัฐต้องจัดหาทนายให้ แต่ในกรณีของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ซึ่งปกครองด้วยระบอบทหาร อำนาจส่วนใหญ่จะอยู่ที่เจ้าพนักงานตำรวจ การสอบสวนโดยทั่วไปไม่ต้องมีทนายความมาร่วม

ฟังการสอบสวน แต่ผู้ต้องหาอาจมีนายความให้คำปรึกษาด้านคดีได้แต่ต้องว่าจ้างเอง และในกรณี การสอบสวนเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ต้องมีทนายวิชาชีพเข้ามาร่วม สอบสวนแต่อย่างใด ซึ่งแตกต่างจากประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ ที่มีนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และพนักงานอัยการเข้ามาร่วมสอบสวนด้วย

สำหรับการจับกุมผู้ต้องหาพบว่า ในกลุ่มประเทศอาเซียนตำรวจจะจับกุมผู้ต้องหา ได้ 2 กรณี คือ จับตามหมายจับที่ออกโดยศาลหรืออัยการสูงสุด และจับโดยอาศัยเหตุซึ่งหน้า โดยเหตุ ที่จะออกหมายจับและหมายค้นเป็นไปตามที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องของแต่ละประเทศกำหนดไว้ เช่น มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่กี่ปีขึ้นไป หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับ พยานหลักฐาน

2) **ขั้นตอนการฟ้องร้องดำเนินคดี** เมื่อฝ่ายตำรวจได้รวบรวมพยานหลักครบถ้วน สมบูรณ์และมีหลักฐานพอฟ้องผู้ต้องหาได้ว่ากระทำผิดจริง และทราบว่ามีผู้ใดเป็นผู้กระทำผิดโดยไม่ว่า จะมีตัวผู้ต้องหาอยู่ในความควบคุมหรือไม่มีตัวผู้ต้องหาที่ตาม ฝ่ายตำรวจจะสรุปสำนวนการสอบสวน ส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลที่รับผิดชอบ โดยมีกำหนดระยะเวลา ในการที่จะต้องยื่นฟ้องคดีให้ทันเวลาทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอัตราโทษ เช่น พนักงานอัยการใน สปป.ลาวต้อง พิจารณาคดีให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลา 15 วัน หากเกินกว่านั้นถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วย กฎหมาย ในขณะที่พนักงานอัยการของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามต้องฟ้องคดีต่อศาลให้เสร็จสิ้น ภายในระยะเวลา 20 วัน สำหรับความผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้มีโทษจำคุกไม่เกิน 7 ปี และภายใน ระยะเวลา 30 วัน สำหรับความผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้มีโทษจำคุกเกินกว่า 7 ปี จำคุกตลอดชีวิต และประหารชีวิต นับแต่วันที่ได้รับสำนวนการสอบสวน แต่สามารถขอขยายเวลาในการฟ้องได้โดย ขึ้นอยู่กับอัตราโทษ ซึ่งพนักงานอัยการจะมีหน้าที่สำคัญ ได้แก่ การฟ้องคดีต่อศาล การส่งสอบสวน เพิ่มเติมและระงับคดี หรือระงับคดีชั่วคราว

อย่างไรก็ตาม ขั้นตอนการฟ้องคดีในบางประเทศ เช่น ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพ เมียนมาร์ฝ่ายตำรวจมีหน้าที่ในการฟ้องคดีต่อศาลด้วย โดยพนักงานอัยการมีอำนาจเพียงแค่เห็นฟ้อง หรือไม่เห็นฟ้อง จากนั้นจะส่งเรื่องกลับมาให้ตำรวจยื่นฟ้องต่อศาลโดยส่งสำนวนการสอบสวนพร้อม ตัวผู้กระทำผิด(จำเลย)ต่อศาล แต่หากผู้เสียหายฟ้องคดีเอง ศาลจะไต่สวนมูลฟ้องและในคดีที่ ผู้ต้องหาเป็นเยาวชนจะมีผู้พิพากษาสมทบเข้าร่วมพิจารณาคดีด้วย

3) **ขั้นตอนการตัดสินพิจารณาคดี** การพิจารณาคดีในชั้นศาลจะเริ่มจากศาล ชั้นต้นในการพิจารณาอรรถคดีทั้งปวงที่พนักงานอัยการ หรือผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องต่อศาล โดยหากมี การพิพากษาลงโทษประการใดแล้ว หากฝ่ายจำเลยไม่พอใจคำตัดสินสามารถยื่นคำร้องอุทธรณ์คดี ต่อศาลอุทธรณ์ได้ ซึ่งมีกำหนดระยะเวลาในการยื่นคำร้องไว้ เช่น ภายใน 15 วัน ในกรณีของ

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม หรือภายใน 30 วัน ในกรณีของประเทศไทยหรือมาเลเซีย นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา โดยศาลมีอำนาจกลับคำพิพากษาหรือยื่นตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นก็ได้ นอกจากนี้ หากศาลพบว่ามีกรกระทำมิชอบด้วยกฎหมายหรือพบการกระทำที่ยังไม่ถูกลงโทษ คณะผู้พิพากษาของประเทศมีอำนาจยกคดีขึ้นเพื่อพิจารณาใหม่ได้ และหากผลของคำพิพากษาศาลอุทธรณ์เป็นเช่นไร คู่ความสามารถยกคดีขึ้นสู่ศาลสูงสุดหรือศาลฎีกาได้ คำพิพากษาศาลฎีกาถือเป็นที่สุด และคำพิพากษาของศาลจะมีผลบังคับตามกฎหมายเมื่อพ้นระยะเวลาอุทธรณ์หรือฎีกาแล้ว

4) ขั้นตอนการรับโทษ และอภัยโทษ หลังจากที่ศาลได้ตัดสินลงโทษและไม่มี การอุทธรณ์หรือฎีกาในคดีแต่ละลักษณะ จำเลยจะถูกบังคับคดีตามคำพิพากษา โดยในกรณีที่ ถูกตัดสินลงโทษจำคุก หรือจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต จำเลยจะถูกส่งตัวไปจำคุกที่ฝ่ายราชทัณฑ์ บังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาในคดีอาญา ซึ่งในหลายประเทศจะมีวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานะทางเศรษฐกิจของประเทศ และการให้ความสำคัญต่อเรื่อง สิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยพบว่าทุกประเทศจะมีการแยกประเภทผู้ต้องขังเป็นชายและ หญิง ซึ่งรวมถึงสถานพินิจที่ควบคุมตัวเด็กด้วย โดยในหลายประเทศเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังขออภัยโทษได้ ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของคดี โทษที่ได้รับและความประพฤติของผู้ต้องขัง นอกจากนี้ ในกรณีที่ ประเทศมีความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญากับประเทศผู้ร้องขอ และมีการขอรับตัว นักโทษกลับไปดำเนินการเอง ก็สามารถกระทำได้ นอกจากนี้ ยังพบว่าประเทศในกลุ่มสมาชิกอาเซียน จะมีกระบวนการให้อภัยโทษ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังหรือญาติยื่นคำร้องเพื่อขออภัยโทษ หรือขอพระราชทานอภัยโทษได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระบบการบริหารงาน ความร้ายแรงของความผิด และอัตราโทษ ที่ได้รับด้วย

1.3 โทษทางอาญา

การลงโทษในทางอาญาของประเทศอาเซียนมีหลายระดับขึ้นอยู่กับความร้ายแรง ของความผิด โดยเริ่มตั้งแต่เบาไปหนัก ได้แก่ บริการสาธารณะ คุมประพฤติ ใช้แรงงาน ปรับ ริบทรัพย์สิน กักขัง จำคุก จำคุกตลอดชีวิต และประหารชีวิต โดยในบางประเทศอาจมีโทษแบบอื่นๆ เช่น การเชี่ยน ในประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์ สำหรับความผิดบางประเภทที่ต้องการให้เกิด ความหลบจำ แต่ในหลายประเทศแม้ว่าผู้กระทำผิดจะถูกตัดสินประหารชีวิตก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติ ยังคงให้หรือโทษดังกล่าวโดยให้จำคุกตลอดชีวิตไว้ก่อน โดยอาจมีสาเหตุมาจากการอยู่ระหว่างแก้ไข กฎหมาย หรือประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนและศาสนา เช่น ในกรณีของ สปป.ลาว ไม่ได้มีการลงโทษ ประหารชีวิตมาเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว แต่สำหรับกรณีของประเทศไทยศาลมีอำนาจในการ สั่งโทษได้ แต่ในเรื่องการให้อภัยโทษเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์

นอกจากนี้ ในบางประเทศจะพบว่า จำนวนคดีที่ขึ้นสู่ศาลอาจไม่มากนักเนื่องจากมีกระบวนการไกล่เกลี่ยเข้ามาช่วยในการประนีประนอมระหว่างคู่พิพาทโดยใช้กลไกของการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นหรือทางฝ่ายปกครอง เช่น ตำบลหรือหมู่บ้าน เข้ามาช่วยในการยุติคดี ซึ่งพบมากในประเทศที่ความขัดแย้งไม่สูงมากนัก เช่น กรณีของ สปป.ลาว เป็นต้น

1.4 หลักเกณฑ์ความรับผิดชอบทางอาญา

หลักเกณฑ์การได้รับการคุ้มครองสิทธิในฐานะเด็กหรือผู้เยาว์ซึ่งพบว่าหลายประเทศในอาเซียนมีหลักเกณฑ์เรื่องอายุเข้ามาเกี่ยวข้องในการรับผิดชอบและรับโทษทางอาญา โดยมีช่วงอายุหนึ่งที่แม้ว่ากระทำผิดแต่ไม่ต้องรับโทษ เช่น อายุต่ำกว่า 7 ปี หรือ 15 ปี หรือมีอายุต่ำกว่า 18 ปี ซึ่งอยู่ในข่ายเป็นเยาวชนและกระทำผิดแต่ไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีแบบผู้ใหญ่หรือผู้ที่บรรลุนิติภาวะแล้ว โดยจะมีกระบวนการพิจารณาคดีและการลงโทษเป็นการเฉพาะเพื่อให้เหมาะสมต่อสภาพทางร่างกายและจิตใจ เช่น การคุมตัวไว้ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และมีการบำบัด ฟื้นฟู เยียวยา และฝึกอบรมเพื่อให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างเป็นปกติสุขและปลอดภัย ซึ่งในเรื่องดังกล่าวพบว่า มีกฎหมายและหน่วยงานรับผิดชอบเป็นการเฉพาะในเกือบทุกประเทศ ยกเว้นในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

2. สภาพปัญหาของกระบวนการยุติธรรมไทยในการบังคับใช้กฎหมายและการคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลในประเทศไทย

2.1 ปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั่วไปของไทย

ประการแรก ปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กล่าวคือ ในส่วนของประชาชนเองซึ่งไม่ได้ตระหนักถึงสิทธิบุคคลขั้นพื้นฐานของตนเอง และในส่วนของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งไม่เข้าใจเจตนารมณ์ที่แท้จริงของระบบงานยุติธรรมทางอาญา จึงทำให้กระบวนการประชาธิปไตยและหลักสิทธิมนุษยชนยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร

ประการที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับผู้บังคับใช้กฎหมายไม่ปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง โดยมีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งบางครั้งอาจเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ส่วนตัวหรือของบุคคลบางกลุ่ม ทำให้ระบบงานกระบวนการยุติธรรมไม่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริง

ประการที่สาม ปัญหาข้อกฎหมายบางเรื่องไม่มีความชัดเจน และมีความขัดแย้งกัน อันเนื่องมาจากการมีกฎหมายบังคับใช้ในเรื่องเดียวกันหลายฉบับ ซึ่งมีการตราขึ้นในช่วงเวลาและในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน จึงทำให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพตามไปด้วย

ประการที่สี่ ปัญหาการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่ไม่ต่อเนื่องโดยเฉพาะอาชญากรรมที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายข้ามชาติทำให้เกิดการกระทำความผิดในรูปแบบดังกล่าวในอัตราที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2.2 ปัญหาและอุปสรรคในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ประการแรก รูปแบบของการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในภูมิภาคอาเซียนในปัจจุบันมีความหลากหลายมากขึ้น โดยมีการผลิต จำหน่าย และเสพยาเสพติดแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ โดยมีการขนส่งลำเลียงในรูปแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมโดยเฉพาะการขนส่งข้ามประเทศโดยใช้ช่องทางไปรษณีย์และระบบการขนส่งขนาดใหญ่ เช่น การขนส่งทางทะเล ซึ่งการตรวจสอบทำได้ค่อนข้างลำบาก รวมถึงการปลอมแปลงเอกสารเพื่อให้ผ่านพิธีการทางศุลกากร

ประการที่สอง การกระทำผิดมักเกิดขึ้นบนพื้นที่คาบเกี่ยวระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน การค้ายาเสพติดข้ามชาติ การลักลอบขนยาเสพติดข้ามชาติ โดยการใช้ผู้กระทำความผิดเป็นประชาชนของอีกประเทศหนึ่งซึ่งเป็นตัวกลางในการไปดำเนินการเคลื่อนย้ายขนถ่ายยาเสพติด โดยที่ผู้นั้นไม่ทราบถึงสินค้าที่ถูกว่าจ้างให้ไปดำเนินการขนถ่ายว่าเป็นสินค้าปกติทั่วไป หรือเป็นยาเสพติดผิดกฎหมาย และเมื่อถูกเจ้าหน้าที่จับกุมตัวก็จะถูกดำเนินคดีทำให้ไม่ทราบถึงตัวการในการกระทำความผิดอย่างแท้จริง

ประการที่สาม การรวบรวมพยานหลักฐานซึ่งมีความยุ่งยากซับซ้อน หากมีการกระทำผิดเกิดขึ้นระหว่างประเทศ กล่าวคือ การกระทำความผิดได้ถูกแยกส่วนที่กระทำผิดลงไปในดินแดนมากกว่าหนึ่งประเทศขึ้นไป ซึ่งข้อจำกัดทางกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องพยานหลักฐานและความสมัครใจของพยานบุคคลที่จะสมัครใจเข้าเป็นพยานในคดี รวมถึงนโยบายของแต่ละประเทศในภูมิภาคอาเซียนที่ให้ความสำคัญในการร่วมมือเกี่ยวกับการค้นหาพยานหลักฐานระหว่างประเทศ ซึ่งข้อจำกัดในการรับฟังพยานหลักฐานในต่างประเทศของศาลมีค่อนข้างมาก ดังนั้นกว่าจะได้มาซึ่งพยานหลักฐานเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ประกอบการพิจารณาคดีอย่างถูกต้อง จึงจำเป็นต้องผ่านขั้นตอน และกระบวนการระหว่างประเทศที่ล่าช้าอันสวนทางกับอาชญากรรมข้ามชาติที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว

ประการที่สี่ การใช้ภาษาที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานภาครัฐ และเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมของแต่ละประเทศมีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษอยู่ในระดับที่ไม่สามารถใช้งานในการสื่อสารได้ดีพอ ทำให้ต้องอาศัยล่ามแปล ซึ่งอาจไม่สามารถจัดหาล่ามแปลได้ครบทุกภาษาที่ต้องการ และมีค่าใช้จ่ายสูง ในขณะที่บางประเทศยังมิได้จัดเตรียมงบประมาณสำหรับการจัดหาล่ามเพื่อเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือในการพิจารณาคดี หากมีผู้กระทำความผิดเป็นชาวต่างชาติ

ประการที่ห้า การสืบพยานประเด็นนั้นอาจมีปัญหาในกรณีที่ระบบศาลของแต่ละประเทศในภูมิภาคอาเซียนนั้นมีความแตกต่างกัน ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มประเทศในสหภาพยุโรปที่มีกฎหมายของภูมิภาคและสามารถนำมาบังคับใช้ร่วมกันได้ ทำให้กระบวนการยุติธรรมและขั้นตอนการพิจารณาคดีเป็นไปได้ได้อย่างสอดคล้องกัน เมื่อเกิดกรณีที่ประชาชนต่างชาติที่มาจากประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรปเข้ามากระทำความผิดระหว่างประเทศก็จะต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีที่ทัดเทียมกันทั้งทางด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน

ประการที่หก เกณฑ์อายุของผู้กระทำความผิดยังมีความแตกต่างกันโดยเฉพาะการจำกัดความรับผิดชอบของเด็กและเยาวชน เช่น อายุต่ำกว่า 7 ปี ไม่ต้องรับโทษ หรือเกินกว่า 7 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี กระทำผิดแต่รับโทษในฐานะเด็กและเยาวชน เป็นต้น

ประการสุดท้าย ปัญหาเรื่องเขตอำนาจในเชิงพื้นที่ เช่น เมื่อเจ้าพนักงานพบการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในฝั่งประเทศเพื่อนบ้านที่มีแนวชายแดนติดต่อกันแต่ไม่สามารถดำเนินการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมาเข้าสู่กระบวนการได้ เนื่องจากติดปัญหาเรื่องขอบเขตอำนาจรวมถึงหลักดินแดน ซึ่งสิ่งที่สามารถกระทำได้เพื่อให้สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีคือต้องทำการล่อซื้อให้เคลื่อนย้ายการกระทำผิดมาที่ประเทศไทย ซึ่งเป็นที่ยากและมีขั้นตอนที่มีความเสี่ยงและล่าช้า การปราบปรามยาเสพติดจึงไม่บรรลุเป้าหมายตามนโยบายเท่าที่ควร หากสามารถลดปัญหาเรื่องการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดข้ามพรมแดนได้ก็จะช่วยให้การจัดการกับแหล่งผลิตยาเสพติดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นั่นคือ การแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ

2.3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการเรื่องการคุ้มครองข้ามชาติ

ประการแรก รูปแบบการกระทำผิดของคดีคุ้มครองข้ามชาติในปัจจุบันมีลักษณะเป็นเครือข่ายองค์กรอาชญากรรม และมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการก่ออาชญากรรมมากขึ้น โดยมีการเตรียมเครื่องมือ เครื่องใช้ หรือเทคโนโลยีมาใช้งานในเรื่องของการปลอมแปลงเอกสาร เพื่อให้มีลักษณะคล้ายกับเอกสารฉบับจริงที่ออกให้โดยหน่วยงานราชการของแต่ละประเทศมากที่สุด เช่น การปลอมแปลงหนังสือเดินทาง การใช้ชื่อของบุคคลอื่นแทนชื่อตนโดยมีการทำสำเนาเอกสารหลักฐานเองให้คล้ายกับคนในบัตร หรือมีการใช้เลขบัตรประจำตัวเลขเดียวกันซ้ำกันหลายๆ คน

ประการที่สอง การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคดีคุ้มครองข้ามชาติเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับทั้งในส่วนของหลักการตามกฎหมายระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคีและกฎหมายภายใน เช่น พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 อย่างไรก็ตาม กลไกการประสานความร่วมมือของประเทศไทยยังคงขาดประสิทธิภาพอันเนื่องมาจากข้อจำกัดของระเบียบและกฎหมายภายในอื่นๆ

ซึ่งมีขั้นตอนความร่วมมือระหว่างประเทศที่ซับซ้อนและมีความแตกต่างกัน จึงทำให้เกิดปัญหาความล่าช้าในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคดีการค้ามนุษย์ข้ามชาติ

ประการที่สาม การรวบรวมพยานหลักฐานในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการใช้คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในการกระทำผิดอาจมีความล่าช้าเนื่องจากความไม่พร้อมของอุปกรณ์ที่ทันสมัยและขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ หรือการขอความร่วมมือระหว่างประเทศในการรวบรวมพยานหลักฐานเป็นไปด้วยความยากลำบาก โดยเฉพาะหากตัวเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ทำหน้าที่เป็นระบบแม่ข่ายคอมพิวเตอร์ (Server) อยู่ต่างประเทศซึ่งมีขั้นตอนและใช้ระยะเวลาพอสมควรในการขอเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลดิจิทัล (digital) เป็นต้น เมื่อได้พยานหลักฐานมาแล้ว พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการจะต้องอธิบายถึงวิธีการได้มาจนสิ้นข้อสงสัยในระบบการพิจารณาของศาลเพื่อให้ศาลรับฟัง ซึ่งต้องการเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เฉพาะทางชั้นสูงพอสมควร และต้องเป็นนักกฎหมายหรือเป็นเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม แต่ในปัจจุบันนี้มีจำนวนน้อยมาก

ประการที่สี่ การดูแลพยานบุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายชาวต่างประเทศ หรือที่มีถิ่นที่อยู่นอกประเทศ จะต้องเผชิญกับปัญหาเรื่องภัยคุกคามความปลอดภัย ทั้งต่อตนเอง ครอบครัวรวมถึงผู้ใกล้ชิด ทั้งนี้ รัฐจะต้องสนับสนุนงบประมาณในการดูแลพยาน เช่น ค่าที่พัก ค่าครองชีพ ค่าเดินทาง เป็นต้น อันเนื่องมาจากการไม่ได้รับค่าจ้างจากการทำงานในระหว่างที่เป็นผู้เสียหาย ตลอดจนผลกระทบในด้านอื่นๆ เช่น การไม่สามารถดำเนินชีวิตประจำวันตามวิถีทางปกติได้ จึงจำเป็นอย่างไร้รัฐจะต้องมีกฎหมายเฉพาะเพื่อรองรับกลไกทางกฎหมายพิเศษบางประการในการช่วยเหลือผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อ เช่น กระบวนการขึ้นศาลในการสืบพยานไว้ก่อน และการสนับสนุนงบประมาณให้พนักงานสอบสวนในการดูแลและติดต่อกับพยานในต่างประเทศ เป็นต้น

ประการที่ห้า การขาดประสบการณ์ความชำนาญในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันเนื่องมาจากข้อจำกัดในการรับการสนับสนุนจากภาคเอกชนหรือรัฐอื่นๆ ทำให้การดำเนินการเป็นไปโดยล่าช้าและเกิดอุปสรรคในการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายและหน่วยงานที่สนับสนุนการบังคับใช้กฎหมาย เช่น ปัญหาการขอรับความช่วยเหลือต่างๆ ปัญหาในโครงการคุ้มครองพยาน ปัญหาการรับเรื่องร้องเรียนกรณีที่เกิดการค้าแรงงานหรือการค้ามนุษย์ ซึ่งต้องอาศัยทักษะด้านภาษา เป็นต้น

2.4 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการเรื่องคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย

ประการแรก การดำเนินคดีต่อคนต่างด้าวที่กระทำความผิดในคดีอาญาจะเป็นไปตามกฎหมายภายในของแต่ละประเทศโดยมิได้มีการเลือกปฏิบัติว่าเป็นคนชาตินั้นหรือเป็นคนต่างด้าว เนื่องจากถือว่ากระทำความผิดภายในประเทศ สำหรับในทางปฏิบัติเมื่อมีการดำเนินคดีกับคนต่างด้าว

สถานทูตจะเป็นกลไกสำคัญที่เป็นตัวแทนรัฐของคนชาตินั้นๆ ที่จะเข้าไปช่วยเหลือ โดยฝ่ายตำรวจหรือ อัยการของประเทศที่มีการดำเนินคดีจะแจ้งให้ทางสถานทูตทราบเพื่อให้เข้ามาช่วยเหลือระหว่างการดำเนินคดี และแจ้งให้ญาติของผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับกุมทราบถึงสถานภาพของผู้ต้องขัง อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างสถานทูตไทยในต่างประเทศอาจเป็นไปได้ในลักษณะที่เป็นทางการและเจ้าหน้าที่ประจำสถานทูตไม่ได้มีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเท่าที่ควร เนื่องจากมุ่งเน้นไปในเรื่องการประสานงานในระดับรัฐเสียเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้มีอำนาจต่อรองกับหน่วยบังคับใช้กฎหมายของประเทศต่างๆ ไม่มากนัก

ประการที่สอง คนต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมืองส่วนใหญ่จะเข้ามาเป็นลูกจ้างใช้แรงงานมากกว่าจะเป็นพนักงานตามบริษัทซึ่งสามารถสื่อสารโดยใช้ภาษาอังกฤษได้ บางครั้งผู้ที่ถูกจับกุมได้จะพูดแต่ภาษาท้องถิ่นของตนเอง และไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสอบสวนดำเนินคดีและการให้ความช่วยเหลือ ประกอบกับทักษะในการสื่อสารภาษาต่างประเทศของเจ้าหน้าที่ตำรวจไทยเองก็มีไม่มากนัก ต้องอาศัยล่ามเป็นส่วนใหญ่

ประการที่สาม คนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายที่ถูกจับกุมและดำเนินคดีเสร็จสิ้นและต้องถูกผลักดันกลับสู่ประเทศของตนเองส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องของค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ซึ่งหน่วยงานรับผิดชอบหลักของไทย ได้แก่ สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองจะใช้วิธีขอให้มีจำนวนที่พอเหมาะและจัดหารถเพื่อส่งกลับไปยังประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่จะปล่อยตัวบริเวณตามแนวชายแดน แต่เนื่องจากไม่มีรั้วหรือแนวกันที่มีชัดเจนจึงทำให้คนต่างด้าวเหล่านี้มักจะหลบหนีเข้าเมืองมาอยู่บ่อยครั้ง ทำให้ต้องสูญเสียงบประมาณ นอกจากนี้ เครือข่ายขบวนการลักลอบขนคนข้ามชาติซึ่งมักจะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐก็เป็นปัญหาอีกประการหนึ่งที่ทำให้การหลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายขยายตัวมากขึ้น และเป็นอุปสรรคต่อการปราบปราม

ประการที่สี่ องค์กรอาชญากรรมที่ตั้งบริษัทเพื่อบังหน้าในการกระทำผิดซื้อขายแรงงานผิดกฎหมายและการค้ามนุษย์มักใช้การติดต่อสื่อสารทางคอมพิวเตอร์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตโดยเปิดเว็บไซต์ที่มี Server อยู่ต่างประเทศ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ที่พบก็คือ Server ของกลุ่มอาชญากรตั้งอยู่ในต่างประเทศ ทำให้เกิดความยากในการติดตามตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีตามกฎหมาย

2.5 ปัญหาและอุปสรรคในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการฉ้อโกง

ประการแรก รูปแบบการกระทำผิดในคดีฉ้อโกงแบบใหม่ไม่สามารถระบุตัวผู้กระทำความผิดได้โดยตรงเนื่องจากอาชญากรมักจะใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือช่วยเนื่องจากมีการกระทำมาจากภายนอกประเทศ เช่น แก๊งคอลเซ็นเตอร์ (Call center) โดยเป็นการล่อลวงเหยื่อให้โอนเงินไป

ให้ด้วยวิธีการต่างๆ ผ่านทางระบบเสียงอินเทอร์เน็ต (Voice Over Internet Protocol; VOIP) ซึ่งทำให้ยากต่อการติดตามตัว

ประการที่สอง การกระทำผิดในคดีฉ้อโกงโดยใช้คอมพิวเตอร์และระบบอินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือมีลักษณะข้ามชาติ เช่น ที่ตั้งศูนย์โทรศัพท์ผ่านอินเทอร์เน็ต(call center) ตั้งอยู่นอกประเทศไทย (จีน ไต้หวัน เกาหลี) และอาศัยคนไทยในฐานะลูกจ้างเป็นผู้ปฏิบัติการโดยแบ่งหน้าที่กัน จึงเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศ เนื่องจากพื้นที่เกิดเหตุมีมากกว่าหนึ่งประเทศขึ้นไป ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการบังคับใช้กฎหมายภายในเป็นอย่างมาก

ประการที่สาม กรณีการกระทำผิดในคดีฉ้อโกงประชาชนข้ามชาติโดยผู้กระทำผิดอยู่นอกประเทศไทย กฎหมายอาญาเพียงพอในการที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษหรือไม่ มาตรการทางกฎหมายตามที่บัญญัติไว้ในเรื่องความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาเพียงพอที่จะดำเนินการหรือไม่ และกฎหมายอาญาของไทยในปัจจุบันอาจไม่เพียงพอต่อการเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ โดยเฉพาะผู้รู้เห็นเป็นใจหรือไม่ได้เป็นผู้กระทำผิดโดยตรง เช่น ผู้ที่ให้ข้อมูล หรือลักขโมยข้อมูลส่วนบุคคลไปให้กับแก๊งคนร้ายเพื่อใช้ในการกระทำผิด แต่กฎหมายอาญาไม่สามารถเอาผิดได้ เนื่องจากกฎหมายอาญาไม่ได้บัญญัติเรื่องการลักขโมยข้อมูลว่าเป็นความผิดไว้

ประการที่สี่ ความรู้ของพนักงานสอบสวน และอำนาจของพนักงานสอบสวน เช่น จะรวบรวมหลักฐานอะไรบ้าง เนื่องจากบางครั้งตำรวจไปยึดของกลางมาโดยไม่มีหมายค้น หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้ถ่ายภาพไว้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านของสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งมีผลกระทบต่อเรื่องของการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ นอกจากนี้ พนักงานสอบสวนไม่ได้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันทำให้ทนายความของฝ่ายผู้กระทำผิดซึ่งส่วนใหญ่จะรับผิดชอบเป็นรายประเทศ เห็นช่องโหว่ของสำนวนการสอบสวน คือ สามารถเอาจุดบกพร่องของพนักงานสอบสวนที่ทำเรื่องหนึ่งไปใช้กับอีกเรื่องหนึ่งได้ ซึ่งมักเป็นเหตุให้เกิดการฟ้องกลับตามมาตรา 157

2.6 ปัญหาและอุปสรรคในด้านความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา

ประการแรก กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเสพติด คดีการค้ามนุษย์ข้ามชาติ คดีหลบหนีเข้าเมือง และคดีฉ้อโกงนั้น มีความแตกต่างกันในสาระสำคัญของกฎหมายและวิธีปฏิบัติค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการกำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการดำเนินการ ซึ่งในบางประเทศมีกฎหมายเฉพาะในการนำมาใช้พิจารณาคดีดังกล่าว แต่บางประเทศใช้บทบัญญัติตามกฎหมายอาญาทั่วไปของประเทศเป็นหลักในการพิจารณาคดี ประกอบกับบางประเทศยังไม่มีกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศและสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องนั้นๆ เช่น สนธิสัญญาการส่งตัวผู้ร้ายข้ามแดน หรือสนธิสัญญาการโอนตัวนักโทษ

ทำให้การบังคับใช้กฎหมายในเรื่องการตรวจค้นจับกุม สืบสวนและสอบสวน และขั้นตอนในกระบวนการพิจารณาคดีแตกต่างกันออกไป

ประการที่สอง การใช้ช่องทางทางการทูตซึ่งเป็นช่องทางปกติในกรณีที่ประเทศผู้ร้องขอและผู้รับคำร้องขอไม่มีสนธิสัญญาระหว่างกัน ไม่มีความแน่นอนขึ้นอยู่นโยบายของรัฐบาล และผลประโยชน์ต่างตอบแทนของแต่ละประเทศ โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นประชาชนในประเทศของตนที่จะต้องถูกส่งตัวไปรับการพิจารณาคดีและต้องรับโทษในอีกประเทศหนึ่ง ก็จะต้องได้รับการพิจารณาจากรัฐบาลหรือมีกฎหมายที่บัญญัติไว้ว่าห้ามมิให้ส่งตัวผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นประชาชนในประเทศของตนไปรับโทษในต่างประเทศ ทำให้กรณีดังกล่าวมานั้นเป็นปัญหาต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติเป็นอย่างมาก

ประการที่สาม ข้อจำกัดด้านอธิปไตยทางกฎหมายของแต่ละประเทศ ความแตกต่างในด้านฐานความผิด วิธีพิจารณาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญายังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กระบวนการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นไปด้วยความล่าช้าและไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ช่องทางอื่นๆ ทั้งในเชิงนโยบายและปฏิบัติเพื่อสร้างความร่วมมือแบบไม่เป็นทางการเพื่อให้เกิดประสิทธิผลมากขึ้น เช่น หัวหน้าตำรวจอาเซียน และการประชุมทวิภาคีกับเพื่อนบ้าน เพื่อช่วยให้การป้องกันปราบปรามเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

ประการที่สี่ มาตรการทางกฎหมายในการจัดการกับคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง เช่น พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในการใช้ดุลพินิจในการผลักดันออกประเทศโดยไม่ผ่านช่องทางของการส่งผู้ร้ายข้ามแดน เช่น การเพิกถอนวีซ่า โดยให้เหตุผลว่าจะเป็นภัยต่อความมั่นคง ผู้ต้อหากก็จะไม่ถูกพิมพ์ลายนิ้วมือ ซึ่งเท่ากับทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่สามารถจัดการกับปัญหานี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีโอกาสที่จะเป็นช่องทางให้เกิดการทุจริตได้

3. แนวทางการแก้ไขปัญหา

แม้ว่าภูมิภาคอาเซียนจะมีความใกล้ชิดในเชิงกายภาพ มีความสัมพันธ์ที่กระชับกัน มีความสมานฉันท์ทั้งในเชิงประชากร วัฒนธรรมและสังคมมาเป็นเวลาช้านาน แต่ด้วยระบบการเมืองการปกครองที่แตกต่างกันได้ส่งผลให้ระบบกฎหมาย โครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และการบังคับใช้กฎหมายมีความแตกต่างกัน ซึ่งแน่นอนว่าย่อมส่งผลกระทบต่ออำนาจหน้าที่และการปฏิบัติงานของหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และในโอกาสที่โลกมีความเชื่อมโยงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่ถูกขับเคลื่อนไปด้วยพลังทุนและอิทธิพลของเทคโนโลยี การสื่อสารย่อมทำให้กระบวนการบังคับใช้กฎหมายในปัจจุบันต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศ

เพื่อให้สามารถตามทันความซับซ้อนของอาชญากรรมข้ามชาติที่มีการพัฒนาการทำงานอย่างเป็นระบบและมีเครือข่ายข้ามประเทศที่ซับซ้อน จากผลการวิจัยข้างต้น คณะผู้วิจัยสามารถประเมินและวิเคราะห์ที่มา สาเหตุ โอกาสและความเป็นไปได้ ในการแก้ไขปัญหและปรับปรุงระบบกฎหมาย กระบวนการยุติธรรมทางอาญา และความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของประเทศไทย และภูมิภาคอาเซียนได้ ดังนี้

ในระดับภายในประเทศ

3.1 การประสานความร่วมมือในการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นทางการระหว่างประเทศในภูมิภาคอาเซียนด้วยกันยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยเฉพาะในกรณีที่ประเทศไทยร้องขอความช่วยเหลือในทางอาญา ไปยังประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคอาเซียน เช่น สปป.ลาว เมียนมาร์ กัมพูชา และมาเลเซีย ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการทำสนธิสัญญาระหว่างกันในเรื่องของความช่วยเหลือทางอาญาและการส่งผู้ร้ายข้ามแดนในปัจจุบันยังไม่มีครอบคลุมทุกประเทศ ทำให้ไม่มีพันธกรณีที่จะต้องให้ความช่วยเหลือกันตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ หรือหากเป็นการร้องขอความช่วยเหลือระหว่างประเทศผ่านช่องทางทางการทูตก็ไม่มีความแน่นอน เนื่องจากขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐและผลประโยชน์ต่างตอบแทนเป็นสำคัญ ซึ่งพบว่าการกระทำผิดของประชากรที่มาจากกลุ่มประเทศในภูมิภาคอาเซียนส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการหลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย และการใช้แรงงานผิดกฎหมาย ซึ่งหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายสามารถใช้กฎหมายภายในของแต่ละประเทศที่มีอยู่ในการจัดการได้อยู่แล้วตามหลักอธิปไตยแห่งรัฐ ไม่ได้มีลักษณะแยกส่วนในการกระทำผิด เฉกเช่นองค์กรอาชญากรรมจากเอเชียหรือแถบยุโรป หรือเป็นลักษณะที่ผู้กระทำความผิดมาจากประเทศในแถบอื่นๆ ของโลกมาใช้ประเทศไทยเป็นฐานที่ตั้งในการกระทำผิด หรือเป็นทางผ่านในการกระทำผิด เช่น องค์กรอาชญากรรมในคดีฉ้อโกงทางคอมพิวเตอร์ (คอลเซ็นเตอร์) กลุ่มผู้ก่อการร้ายข้ามชาติหรือยาเสพติดข้ามชาติ หรือการค้าอาวุธข้ามชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ ความแตกต่างทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมยังเป็นปัจจัยที่มีผลทำให้ระบบกฎหมาย และระบบการบริหารยุติธรรมของภูมิภาคอาเซียนแตกต่างกัน ซึ่งนับว่าเป็นอุปสรรคสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ ไม่สามารถยกระดับความร่วมมือระหว่างกันในทางปฏิบัติให้พัฒนาไปเท่าที่ควร

3.2 ความไม่สอดคล้องระหว่างหลักการกฎหมายและแนวทางปฏิบัติของหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือและความช่วยเหลือระหว่างประเทศเป็นหลัก กล่าวคือ ในทางกฎหมายผู้ประสานงานกลางจะเป็นผู้พิจารณาถึงความเหมาะสมในการให้ความช่วยเหลือในเรื่องทางอาญา และการพิจารณาส่งหรือรับคำร้องขอให้มีการส่งผู้ร้ายข้ามแดนในขณะที่ฝ่ายตำรวจ หรือหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายอื่นๆ เช่น กรมสอบสวนคดีพิเศษ จะเป็นหน่วยงานที่จะต้องปฏิบัติตามความเห็นของฝ่ายอัยการที่

พิจารณาให้ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด อย่างไรก็ตาม แนวคิดพื้นฐานในการดำเนินการของหน่วยงานเหล่านี้มักจะไม่ได้สอดคล้องกัน โดยในขณะที่ฝ่ายอัยการจะเน้นไปที่กระบวนการและขั้นตอนทางกฎหมาย (due process of law) อย่างเคร่งครัด ส่วนฝ่ายตำรวจหรือหน่วยปฏิบัติการในพื้นที่จริงจะเน้นไปที่ผลลัพธ์หรือเป้าหมายในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม (crime prevention) ซึ่งมีวัตถุประสงค์จะควบคุมอัตราการเกิดอาชญากรรมเป็นสำคัญ ดังนั้น แนวคิดการป้องกันอาชญากรรมจำเป็นต้องสรรหามาตรการที่มีประสิทธิภาพทั้งทางกฎหมาย และทางสังคมในการลดระดับอาชญากรรมลง ในขณะที่แนวคิดแบบกระบวนการทางกฎหมายจะต้องเกิดอาชญากรรมขึ้นมาก่อน จึงจะเข้าไปจัดการได้

3.3 การขาดหน่วยงานรับผิดชอบหลักต่อปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งเป็นปัญหาที่มักพบได้ในบางประเทศของประเทศสมาชิกอาเซียน อันมีสาเหตุมาจาก 1) ความไม่พร้อมด้านโครงสร้างของหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายแบบเดิมที่ไม่มีความยืดหยุ่นเพียงพอที่จะเปิดพื้นที่ให้หน่วยงานอื่นๆ เข้าไปจัดการกับปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ 2) ความรู้ความเข้าใจในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติซึ่งเป็นปัญหาความมั่นคงแบบใหม่ที่ไม่สามารถใช้แนวคิดการป้องกันอาชญากรรมแบบเดิมในการจัดการได้ และ 3) การทำงานแบบแยกส่วนความรับผิดชอบตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายของหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย ทำให้ขาดการประสานงานและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน ซึ่งพบว่าในกรณีของประเทศไทยมีหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องในภารกิจที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมข้ามชาติเป็นจำนวนมาก เช่น สำนักงานตำรวจคนเข้าเมือง กองปราบปราม กองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ กองการต่างประเทศ กระทรวงกลาโหม กรมศุลกากร และหน่วยปฏิบัติการต่างๆ ในพื้นที่ เป็นต้น ในขณะที่อีกหลายประเทศยังไม่มี การจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านนี้โดยตรง ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนกับหน่วยงานที่มีหน้าที่ประสานงานจากประเทศอื่นๆ ว่าควรจะประสานงานในการปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานใด นอกจากนี้ ในอีกหลายประเทศยังขาดกฎหมายพิเศษที่จะให้อำนาจเจ้าพนักงานในการจัดการกับปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติที่มีเรื่องเขตแดนและหลักอธิปไตยแห่งรัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติในภูมิภาคอาเซียนไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร

3.4 ในด้านของทักษะของเจ้าหน้าที่ที่เหมาะสมต่อการจัดการปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายอาญาและกฎหมายระหว่างประเทศ ความรู้ด้านภาษา และความรู้ด้านวัฒนธรรมและสังคมของประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินการ ดังนั้น จึงต้องยอมรับว่าภาษาและวัฒนธรรมในภูมิภาคอาเซียนยังมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก เนื่องจากแต่ละประเทศมีภาษาเขียนและภาษาพูดเป็นของตนเอง โดยมีเพียงบางประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ ในขณะที่การทำคำร้องขอความช่วยเหลือจำเป็นต้องใช้ภาษากลาง ซึ่งโดยทั่วไปจะใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก ดังนั้น การสรรหาบุคลากรที่มี

ทักษะทั้งในด้านของภาษา กฎหมาย และมนทัศน์ทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจึงเป็นเรื่องที่เป็นปัญหาของแต่ละประเทศพอสมควร

ในระดับระหว่างประเทศและในภูมิภาค

3.5 การไม่มีหลักกฎหมายหรือข้อตกลงร่วมกันของประเทศในภูมิภาคอาเซียนที่จะระบุถึงขอบเขตอำนาจศาลที่จะพิจารณาคดีอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งได้มีการกระทำผิดในพื้นที่มากกว่าหนึ่งรัฐ กล่าวคือ ในกรณีความผิดที่เกิดขึ้นมีจุดเริ่มต้นการกระทำผิดในประเศหนึ่ง และบางส่วนได้ถูกกระทำผิดต่อเนื่องไปในอีกประเทศหนึ่ง และมีความเสียหายหรือผลกระทบเกิดขึ้นในอีกประเทศหนึ่ง กรณีดังกล่าวหากมีการสืบสวนสอบสวนพบสามารถจับกุมผู้กระทำผิดได้ ศาลของประเทศใดควรจะมีอำนาจในการรับฟ้องคดีด้วยเหตุผลใด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากความเสียหายมิได้เกิดขึ้นในประเทศที่เป็นจุดเริ่มต้นของการกระทำผิดหรือการกระทำในลักษณะดังกล่าวมิได้ถูกบัญญัติไว้เป็นความผิดตามกฎหมายของรัฐนั้นๆ เช่น ความผิดฐานลักขโมยข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อนำไปใช้ในการฉ้อโกงทางอินเทอร์เน็ต ความผิดฐานลักลอบค้าอาวุธโดยอาศัยประเทศในภูมิภาคอาเซียนเป็นทางผ่านในการนำไปสู่การก่อการร้ายในอีกประเทศหนึ่ง ความผิดฐานค้ายาเสพติดข้ามชาติซึ่งมีการลักลอบขนผ่านดินแดนตั้งแต่สองประเทศขึ้นไป เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ การนำเอาแนวความคิดในเรื่องของอธิปไตยของรัฐแบบเข้มงวดที่มุ่งเน้นการไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน อาจจะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ในแง่ของการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ หากแต่ควรจะใช้วิธีการสร้างความร่วมมือระหว่างกันให้มากที่สุด และหากเป็นไปได้ควรมีการจัดทำอนุสัญญาของภูมิภาคเป็นการเฉพาะ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศในด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติที่มีอยู่ เช่น สนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือในเรื่องทางอาญาระหว่างกันของภูมิภาคอาเซียน ค.ศ. 2004 อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 และอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านการลักลอบขนยาเสพติดและสารตั้งต้นสำหรับการผลิตยาเสพติดผิดกฎหมาย ค.ศ.1988 เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

3.6 การเกิดช่องว่างของกฎหมายในเรื่องของการส่งคนชาติกลับสู่ประเทศต้นทางหรือประเทศผู้ร้องขอตามสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดน เนื่องจากกระบวนการในการยื่นคำร้องแบบเป็นทางการเพื่อขอให้ส่งตัวผู้ต้องหากลับไปรับโทษดำเนินคดีในประเทศที่ความผิดเกิด จะมีขั้นตอนในการดำเนินการหลายขั้นตอน และใช้ระยะเวลาานพอสมควรซึ่งแม้ว่าจะใช้วิธีการยื่นคำร้องขอจับกุมชั่วคราว ก็ยังมีขั้นตอนตามกฎหมายหลายส่วนซึ่งเป็นปัญหาต่อการบังคับใช้กฎหมายของประเทศ จึงพบว่าบ่อยครั้งที่เจ้าหน้าที่ตำรวจประสานงานประจำสถานทูตมักจะใช้ความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการในการประสานงานกับฝ่ายตำรวจตรวจคนเข้าเมืองและตำรวจท้องที่เกิดเหตุในการสืบสวนจับกุมตัวของผู้ที่ถูกหมายจับของต่างประเทศ จากนั้นจะนำตัวไปกักตัวไว้ที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองระหว่างรอการยกเลิกหนังสือเดินทางและใบอนุญาตให้เข้าประเทศ(วีซ่า) เพื่อให้อำนาจแก่

เจ้าหน้าที่ตำรวจของประเทศที่ความผิดเกิดในการรับตัวผู้ต้องหากลับไปดำเนินคดี ซึ่งการกระทำในลักษณะดังกล่าวอาจอยู่ในข่ายของการละเมิดสิทธิมนุษยชนและไม่เป็นไปตามขั้นตอนตามกฎหมายที่ถูกต้อง ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวการจัดทำสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดนที่เป็นลายลักษณ์อักษรระหว่างกันน่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะทำให้กระบวนการส่งคนชาติกลับสู่มาตุภูมิเพื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นไปโดยถูกต้อง รวดเร็ว และไม่ละเมิดต่อกฎหมายที่มีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่จำเป็นต้องผ่านกระบวนการของศาลในแต่ละประเทศ ตัวอย่างเช่น ในกรณีการจัดทำสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดน เพียงแต่ให้มีการจัดทำข้อตกลงหรือแนวทางปฏิบัติระหว่างกันให้ถูกต้องว่า ความผิดในลักษณะใดที่สามารถใช้ช่องทางดังกล่าวได้

3.7 การขาดกลไกในทางปฏิบัติในการขับเคลื่อนนโยบายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของกลุ่มประเทศในภูมิภาคอาเซียน แม้ว่าในภูมิภาคอาเซียนจะมีกลไกการประสานงานในเชิงนโยบายหลายระดับทั้งในระดับหัวหน้ารัฐบาล รัฐมนตรียุติธรรมอาเซียน เจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนด้านอาชญากรรมข้ามชาติ และหัวหน้าตำรวจอาเซียน แต่กรอบความร่วมมือมีลักษณะเชิงนโยบายที่มีลักษณะหลวมๆ เน้นการกระชับความสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันแบบไม่เป็นทางการผ่านการแลกเปลี่ยนมูลข่าวสารเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งไม่ได้มีกฎหมายที่แน่นอนตายตัวเหมือนกับความร่วมมือโดยใช้กระบวนการทางกฎหมาย ทำให้กรอบความร่วมมือที่เกิดขึ้นมีความไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ต่างตอบแทน และนโยบายของรัฐบาลเป็นสำคัญ ซึ่งแน่นอนว่าหากมีประเด็นเรื่องอิปไตย และผลประโยชน์แห่งชาติเข้ามาเกี่ยวข้องย่อมทำให้เจตนาธรรมพื้นฐานในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติร่วมกันอาจต้องเปลี่ยนแปลงไป ด้วยเหตุนี้การจัดตั้งหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศเพื่อเป็นกลไกการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศในทางปฏิบัติ เช่น ทีมสืบสวนสอบสวนร่วมของอาเซียนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ จึงมีส่วนสำคัญที่จะทำให้การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติบังเกิดผลเป็นรูปธรรมได้มากขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

4. โอกาสและความเสี่ยงของกระบวนการยุติธรรมเมื่อประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิก

ประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะมิติด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ตลอดระยะเวลา 45 ปีที่ผ่านมาของอาเซียน ได้มีการประสานความร่วมมือในด้านต่างๆ ระหว่างชาติสมาชิกอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่ในปี พ.ศ. 2558 กำลังจะเป็นย่างก้าวสำคัญของอาเซียน คือ การเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) ซึ่งจะทำให้ชาติสมาชิกทั้ง 10 ประเทศเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางด้านเศรษฐกิจ (Regional Economic Integration) และถือเป็นโอกาสสำคัญของประเทศไทยในการขยายฐานจำนวนผู้บริโภคสินค้าและบริการจาก 65 ล้านคนเป็น 600 ล้านคน รวมถึงโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติและ

การลงทุนร่วมกับประเทศสมาชิกอาเซียนโดยเสรีมากขึ้น อย่างไรก็ตามโอกาสดังกล่าวอาจกลายเป็นวิกฤติได้หากไม่มีการเตรียมความพร้อมอย่างรัดกุมและรอบด้าน โดยเฉพาะมิติด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ให้สอดคล้องกับการรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งนับเป็นสิ่งที่ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงขอเสนอโอกาสและความเสี่ยงของกระบวนการยุติธรรมเมื่อประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียน ไว้ดังนี้

4.1 โอกาส

1) ประเทศไทยจะมีโอกาสร่วมมือกับสมาชิกประชาคมอาเซียน ทั้งทางด้านกฎหมาย การทำข้อตกลง การนำกฎระเบียบแนวทางปฏิบัติของแต่ละประเทศมารองรับ ซึ่งจะเป็นการสานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสมาชิกในประชาคมอาเซียนให้มีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น

2) เมื่อมีการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้ว จะทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและการบังคับใช้กฎหมายของไทยมีการพัฒนาและก้าวทันต่อสถานการณ์อาชญากรรมต่างๆมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น ยาเสพติด หรืออาชญากรรมร้ายแรงอื่นๆ ให้สามารถควบคุมและลงโทษผู้กระทำความผิดหรือองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติให้ได้อย่างเด็ดขาดและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3) เมื่อมีการเข้าร่วมกลุ่มประชาคมอาเซียน จะเป็นโอกาสให้หน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมเกิดกระแสความตื่นตัวในการพัฒนาหน่วยงาน อาทิ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงยุติธรรม ศาล อัยการ ราชทัณฑ์ หรือหน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม โดยมีการพัฒนาการทำงานทั้งในระดับองค์กรและบุคลากร ทั้งบุคลากรในระดับปฏิบัติการและระดับบริหารงาน โดยการเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานและส่งเสริมการทำงานเป็นทีมเพื่อให้บุคลากรได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างภาวะผู้นำ โดยการพัฒนาทางด้านความรู้ความสามารถที่เกี่ยวกับงานที่ปฏิบัติ ภาษา รวมถึงความตระหนักรู้ของบุคลากรเกี่ยวกับกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มความสามารถ การพัฒนาบุคลากรจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และเป็นโอกาสที่ดีในการนำไปสู่การพัฒนากระบวนการยุติธรรมของไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4) การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนทำให้ภูมิภาคนี้เป็นที่สนใจของประเทศมหาอำนาจ เช่น สหรัฐอเมริกา และจีน มากขึ้น รวมถึงประเทศที่พัฒนาแล้วอื่นๆ ที่มีพลังอำนาจทางเศรษฐกิจมากกว่า เช่น ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย สหราชอาณาจักร และสหภาพยุโรป เป็นต้น ที่จะเข้ามาลงทุนในด้านต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของการคมนาคมของภูมิภาคและปกครองด้วยระบอบเสรีนิยมประชาธิปไตยซึ่งเปิดกว้างกว่าประเทศอื่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงเป็นโอกาสอันดีที่ประเทศไทยจะได้รับความช่วยเหลือทั้งทางด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี บุคลากรและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ โดยเฉพาะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย

5) ปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อมีการรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน คือ ปัญหาเรื่องความแตกต่างของระบบกฎหมายที่ใช้บังคับในแต่ละประเทศ ในบางประเทศใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษร เช่นเดียวกับประเทศไทย (Civil law tradition) แต่บางประเทศใช้กฎหมายจารีตประเพณี (Common law system) ดังนั้น เมื่อเกิดข้อพิพาทคดีอาญา อาจจะทำให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายที่เหมาะสมและเป็นธรรมได้ ดังนั้นจึงเป็นโอกาสที่ดีสำหรับประเทศไทยที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายภายในประเทศ ทั้งกฎหมายสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติเพื่อให้มีความสอดคล้องกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยให้หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายได้เร่งศึกษาข้อบกพร่องของกฎหมายภายในประเทศที่มีอยู่ และจะต้องศึกษาทบทวนกฎหมายของแต่ละประเทศเพื่อปรับกฎหมายของแต่ละประเทศเข้าหากัน (Harmonization of legal system) อันจะนำมาซึ่งหลักกฎหมายร่วมกันของอาเซียน (Common law of ASEAN) หลายฉบับ รวมทั้งจะต้องสร้างความตระหนักรู้ในด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้แก่ประชาชนต่อไป

4.2 ความเสี่ยง

1) เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีการศึกษาาระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศอื่นๆในเชิงลึกมากเท่าที่ควร จึงส่งผลทำให้ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับรากฐานระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของประเทศอื่นๆในภูมิภาคอาเซียนอยู่มาก ดังนั้นเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้ว อาจมีแนวโน้มที่จะเกิดปัญหาการบังคับใช้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาระหว่างกันได้

2) จากผลสำรวจพบว่าคนไทยมีทักษะการใช้ภาษาอังกฤษอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าประเทศอื่นๆในภูมิภาคอาเซียน ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลัก ประกอบกับระบบการเรียนการสอนของประเทศไทยไม่ได้มุ่งเน้นให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงมากเท่าที่ควร ส่งผลทำให้คนไทยมีทักษะการใช้ภาษาอังกฤษอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าประเทศอื่นในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งผลจากการที่คนไทยมีทักษะความรู้ภาษาอังกฤษน้อย ทำให้เป็นอุปสรรคในการศึกษาหรือทำความเข้าใจต่อบทกฎหมายของประเทศในกลุ่มภูมิภาคอาเซียนอย่างลึกซึ้ง ซึ่งถือว่าเป็นจุดเสียเปรียบประเทศอื่นๆในกลุ่มภูมิภาคอาเซียนเป็นอย่างมาก

3) การที่ประเทศไทยมีสภาพเศรษฐกิจที่ดีกว่าประเทศสมาชิกบางประเทศ เช่น กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมาร์ เป็นเหตุให้ประชาชนจากประเทศดังกล่าวเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ทั้งที่ชอบด้วยกฎหมายและไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งอาจสร้างปัญหาต่อความมั่นคงต่อประเทศในอนาคต กล่าวคือ เมื่อผู้ใช้แรงงานเหล่านี้อยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานาน ก็สามารถพูดฟังและเข้าใจภาษาไทยได้ดีขึ้น แต่ในทางกลับกันคนไทยไม่ได้ให้ความสนใจที่จะเรียนรู้ภาษาของบุคคลเหล่านี้ ทำให้ประเทศไทยเสียเปรียบเป็นอย่างมาก

4) แม้ว่าประเทศไทยจะมีกระบวนการตรวจสอบและถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรม ทั้งภายในและระหว่างองค์กรที่ครบถ้วน แต่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับงานยุติธรรม ยังมีได้นำระบบการบริหารจัดการที่ดีมาใช้อย่างเต็มที่ เนื่องจากยังคงยึดติดกับค่านิยมและวัฒนธรรมแบบไทยๆ ได้แก่ ความเป็นพรรคพวกเพื่อนฝูง ระบบลูกพี่ลูกน้อง และระบบผลประโยชน์ต่างตอบแทนที่เป็นการเอื้อประโยชน์ค่อนข้างสูง ดังนั้น การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอาจเป็นช่องโอกาสให้กลุ่มอาชญากรรมองค์กรใช้ช่องทางดังกล่าวในการกระทำความผิด โดยการให้ผลประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อแลกเปลี่ยนกับการบังคับใช้กฎหมายแบบเข้มงวดกวดขัน หรืออาจชักชวนให้เจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมกระทำความผิดด้วย

ความเสี่ยงด้านอาชญากรรมเมื่อประเทศไทยเข้าสู่การเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียนในปี 2558

1) อาชญากรรมประเภทหลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย และการค้ามนุษย์ เนื่องจากเมื่อเปิดประชาคมอาเซียน จะมีนักลงทุนเข้าไปลงทุนในกลุ่มประเทศภูมิภาคอาเซียนมากยิ่งขึ้น ทั้งคนไทยก็จะมีโอกาสไปลงทุนในต่างประเทศ และคนต่างประเทก็เป็นประเทศข้างเคียงก็มีโอกาสมาลงทุนในประเทศไทยเช่นกัน ดังนั้นเมื่อมีกลุ่มคนเข้าไปลงทุนทำธุรกิจในต่างประเทศมากยิ่งขึ้น สิ่งก็ตามมาก็คือ อัตราความต้องการกลุ่มคนผู้ใช้แรงงานที่จะมีเพิ่มสูงมากขึ้นตามลำดับ อันจะส่งผลกระทบต่อให้เกิดการอพยพเคลื่อนย้ายคนในลักษณะเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายมากขึ้น รวมไปถึงจะมีอาชญากรรมในรูปแบบของการค้ามนุษย์เพิ่มสูงมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย

2) เนื่องจากประเทศไทยมีพรมแดนที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ และมาเลเซีย ซึ่งทำให้เกิดการลักลอบขนยาเสพติดในบริเวณชายแดนเป็นจำนวนมาก ดังนั้นในมุมมองของผู้เชี่ยวชาญระดับผู้บริหารของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมโดยส่วนใหญ่ จึงมีความเห็นว่าเมื่อเปิดประชาคมอาเซียนแล้ว ก็จะมีการเดินทางเข้าออกระหว่างประเทศที่สะดวกยิ่งขึ้น ส่งผลทำให้การลักลอบขนยาเสพติดเข้ามาตามแนวชายแดนของประเทศ มีแนวโน้มสูงเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

3) อาชญากรรมข้ามชาติในแง่อาชญากรรมเศรษฐกิจ เนื่องจากเมื่อเปิดประชาคมอาเซียนจะมีนักลงทุนมาลงทุนทำธุรกิจมากยิ่งขึ้น ดังนั้นอาชญากรรมข้ามชาติในรูปแบบของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่น การฟอกเงิน การปลอมแปลงธนบัตร การฉ้อโกง และแก๊งคอลเซ็นเตอร์ก็ทำให้มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นไปด้วย

5. ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์

เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมด้านการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 รัฐบาลควรมียุทธศาสตร์ในการบริหาร และพัฒนากระบวนการยุติธรรมของไทยใน 5 ด้านหลัก ดังนี้

5.1 การพัฒนาและปรับเปลี่ยนโครงสร้างกระบวนการยุติธรรมให้เหมาะสม ในระดับภูมิภาค

5.1.1 รัฐบาลอาเซียนควรให้การสนับสนุนและผลักดันให้องค์กรอาเซียนที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น สำนักงานเลขาธิการอาเซียน สำนักงานเลขาธิการตำรวจอาเซียน สำนักงานเลขาธิการด้านอื่นๆ ของภูมิภาคอาเซียนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสถาบันฝึกอบรมระหว่างประเทศที่ตั้งอยู่ในประเทศต่างๆ ในอาเซียน เป็นหน่วยงานภูมิภาคหลักในการกำหนด ผลักดัน ขับเคลื่อน และศึกษาวิจัย กระบวนการเชิงนโยบายทางอาญาของประเทศอาเซียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาจทำหน้าที่เป็นทั้งหน่วยนโยบายและหน่วยประสานงานด้านกระบวนการยุติธรรม หรืออาจจัดตั้งหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายระดับรองในองค์กรดังกล่าวเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงทั้งในเชิงนโยบายและปฏิบัติไปพร้อมๆ กัน

5.1.2 รัฐบาลอาเซียนควรเสนอให้จัดตั้งทีมปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนร่วมของภูมิภาคอาเซียน (ASEAN Investigative Team) ในลักษณะของทีมบูรณาการอาจประกอบด้วยหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล ศุลกากร และตรวจคนเข้าเมือง โดยอาจทำเป็นรูปของโครงการระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ซึ่งจำเป็นต้องมีการตั้งคณะทำงานเตรียมการเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งทีมปฏิบัติการดังกล่าว โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกบุคคลที่จะต้องมีทักษะความชำนาญเฉพาะด้าน การฝึกอบรม การฝึกปฏิบัติการร่วมการทดลอง จนนำไปสู่การปฏิบัติการในพื้นที่จริง โดยทีมที่ตั้งขึ้นจะเป็นการบูรณาการผู้เชี่ยวชาญ เช่น ทีมสืบสวน ทีมสอบสวน ทีมนิติวิทยาศาสตร์ ทีมเทคโนโลยี ทีมปฏิบัติการพิเศษ จากทุกประเทศที่จำเป็นต่อการทำงานที่เกี่ยวกับอาชญากรรมข้ามชาติเข้าด้วยกัน มีการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ รวมถึงแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานระหว่างกัน อย่างไรก็ตามทีมปฏิบัติการที่ตั้งขึ้นควรได้รับการรับรองจากรัฐบาลประเทศอาเซียนอย่างถูกต้องตามกฎหมายภูมิภาคอาเซียนที่จะจัดทำขึ้นโดยมีสำนักงานเลขาธิการอาเซียนเป็นกลไกบริหารหลักเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างคล่องตัว และเจ้าหน้าที่ในทีมปฏิบัติการควรต้องได้รับเอกสิทธิ์เทียบเท่าผู้แทนทางการทูตที่สามารถเดินทางเข้าออกประเทศต่างๆ ในอาเซียนเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานในการสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรมข้ามชาติโดยไม่ขัดต่อหลักดินแดนแต่อย่างใด

5.1.3 รัฐอาเซียนควรเสนอให้มีการตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจเพื่อศึกษาทบทวนความเป็นไปได้ในการจัดตั้งองค์กรกระบวนการยุติธรรมในระดับภูมิภาคของอาเซียน เช่น ศาลยุติธรรมอาเซียน สำนักงานอัยการอาเซียน ควบคู่ไปกับองค์กรตำรวจอาเซียนซึ่งได้จัดตั้งขึ้นแล้ว เพื่อแก้ปัญหาเรื่องเขตอำนาจศาลที่ถูกจำกัดโดยอำนาจอธิปไตยของแต่ละประเทศ และลดปัญหาความแตกต่างของขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศอาเซียน โดยกำหนดโครงสร้างองค์กรและขอบเขตอำนาจหน้าที่ภารกิจให้เหมาะสมสอดคล้องกับประเภทคดีที่สมควรจะนำขึ้นสู่กระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาลให้ชัดเจน เช่น เรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนสากล บางประเด็น และคดีส่งผู้ร้ายข้ามแดนระหว่างประเทศสมาชิก เป็นต้น เพื่อเป็นการยกระดับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของภูมิภาคให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับกฎหมายภูมิภาคที่มีอยู่แล้ว เช่น สนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาของอาเซียน ค.ศ. 2004 และอาจมีการพัฒนาขึ้นใหม่ในอนาคต โดยอาจนำตัวแบบของกระบวนการยุติธรรมและศาลยุติธรรมของสหภาพยุโรปมาใช้เป็นแนวทางในการจัดโครงสร้างองค์กรและแนวทางการปฏิบัติงาน

ในระดับประเทศ

5.1.4 รัฐจะต้องบูรณาการหน่วยงานด้านต่างๆ ของรัฐเพื่อรับผิดชอบภารกิจในการต่อสู้กับอาชญากรรมข้ามชาติ เนื่องจากในปัจจุบันหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของประเทศอาเซียนมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก บางประเทศให้อำนาจกับตำรวจมากโดยสืบสวนสอบสวนจับกุม และฟ้องดำเนินคดี เช่น เมียนมาร์ เวียดนาม บางประเทศต้องการให้มีการถ่วงดุลอำนาจระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายด้วยกัน เช่น ไทย สปป.ลาว และฟิลิปปินส์ ซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่มี การจัดตั้งหน่วยงานที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมข้ามชาติโดยตรง ในขณะที่การทับซ้อนกันในการเชิงภารกิจระหว่างหน่วยงานยังคงเป็นปัญหาในอีกหลายประเทศ อันเนื่องมาจากยังไม่มี การจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะหรือหน่วยประสานงานกลางขึ้นมารับผิดชอบกำกับดูแล ดังนั้น เพื่อให้การประสานความร่วมมือกับต่างประเทศมีความเป็นเอกภาพมากขึ้น รัฐควรกำหนดภารกิจในการจัดการปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติให้ชัดเจนและจัดโครงสร้างหน่วยงานขึ้นมารองรับภารกิจดังกล่าว โดยอาจเป็นการบูรณาการหน่วยงานที่มีอยู่โดยอาจมอบหมายให้กระทรวงยุติธรรมเป็นหน่วยประสานงานกลางเพื่อประสานการทำงานระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายให้เกิดความคล่องตัวมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับร่างพระราชบัญญัติป้องกันปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. ที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของรัฐสภาและคาดว่าจะมีผลใช้บังคับในอนาคตอันใกล้ สำหรับตัวแบบที่น่าสนใจสำหรับการบูรณาการหน่วยงานด้านความมั่นคงอาจใช้รูปแบบของกระทรวงกิจการภายใน (Department of Home Land Security) ของสหรัฐอเมริกา หรือการจัดตั้งหน่วยอาชญากรรมร้ายแรง (Serious Organized Crime Agency; SOCA) ที่เป็นการบูรณาการหน่วยงานยุติธรรมของสหราชอาณาจักร ได้แก่ ตำรวจ ศุลกากร ตรวจคนเข้าเมือง เข้ามาทำงานร่วมกัน

5.2 การพัฒนากฎหมาย ระเบียบ นโยบาย และระบบการบริหารจัดการ

ในระดับภูมิภาค

5.2.1 รัฐอาเซียนควรกำหนดให้มีมาตรการทางกฎหมายร่วมกันในหลากหลายมิติอย่างเหมาะสมทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อรองรับการขยายตัวของภูมิภาคอาเซียน เช่น มาตรการทางกฎหมายการฟอกเงิน มาตรการต่อต้านการก่อการร้าย มาตรการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนอาเซียน มาตรการทางกฎหมายต่อผู้ต้องหาและเหยื่อจากการค้ามนุษย์ เป็นต้น แม้ว่าในปัจจุบันการกระทำผิดของอาชญากรที่เป็นคนต่างชาติและเดินทางมาจากประเทศในภูมิภาคอาเซียนด้วยกันจะยังมีไม่มาก และรูปแบบความผิดอาจไม่ซับซ้อนมาก อย่างไรก็ตาม เป็นที่คาดหมายได้ว่าเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้ว ประชากรจากทุกประเทศในภูมิภาคอาเซียนจะหลั่งไหลเข้าและออกจากประเทศไทย และจากประเทศไทยไปสู่ประเทศอื่นๆ ในอาเซียนมากขึ้น อันเนื่องมาจากนโยบายเปิดรับและอำนวยความสะดวกแก่เพื่อนบ้าน ดังนั้น การกำหนดให้มีอนุสัญญาของอาเซียนว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของอาเซียนเช่นเดียวกับกฎหมายของภูมิภาคอื่น เช่น อนุสัญญาสหภาพยุโรปว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน ค.ศ. 1957 และอนุสัญญาสหภาพยุโรปว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางอาญา ค.ศ. 1959 ที่วางหลักเกณฑ์ให้แต่ละประเทศถือปฏิบัติร่วมกันแบบกว้างๆ เป็นกลาง และไม่ยึดติดกับเรื่องของชาติพันธุ์วัฒนธรรม โดยสมควรมีสาระสำคัญประกอบด้วย บททั่วไป ความผิดอาญาที่จะใช้กฎหมายดังกล่าว หน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา ความร่วมมือทางอาญาระหว่างประเทศ บทยกเว้นและอื่นๆ เกี่ยวข้องน่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายและการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติในภูมิภาคมีมาตรฐานใกล้เคียงกันและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5.2.2 รัฐอาเซียนควรส่งเสริมผลักดันให้ประเทศสมาชิกใช้เครื่องมือ และระบบการบริหารจัดการคดีระหว่างประเทศที่มีอยู่ เช่น ระบบหมายจับและระบบฐานข้อมูลหลักฐานขององค์การตำรวจสากล ระบบฐานข้อมูลตำรวจอาเซียน ซึ่งเกี่ยวข้องกัฐานข้อมูลอาชญากรรมข้ามชาติหลายประเภท ได้แก่ การก่อการร้าย การค้ายาเสพติด การค้าอาวุธ การค้ามนุษย์ การฉ้อโกงข้ามชาติ การฉ้อโกงทางทะเล อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ อาชญากรรมเศรษฐกิจและการเงิน และอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม มาใช้ในการปฏิบัติงานและสามารถใช้ข้อมูลจากฐานดังกล่าวเป็นแนวทางในการสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมข้ามชาติและในภูมิภาค และควรได้รับการยอมรับให้สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลของแต่ละประเทศได้ด้วย

5.2.3 รัฐอาเซียนควรเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องด้านอื่นๆ เช่น ด้านมาตรฐานคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้าและบริการ การปรับปรุงกฎหมายระเบียบและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องโดยที่ครอบคลุมถึงคุณภาพการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ

การเพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและการคุ้มครองสิทธิรวมถึงช่องทางการรับข้อร้องเรียน พร้อมทั้งปรับปรุงกลไกเฝ้าระวังคุณภาพมาตรฐาน การตรวจสอบและติดตามความคืบหน้าของการดำเนินการจากการร้องเรียน การเพิ่มสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค สร้างความตระหนักของผู้บริโภค ในการรักษาสิทธิและดูแลผลกระทบจากการใช้สินค้าและบริการ ควบคู่ไปกับการกระตุ้นจิตสำนึก ความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจเอกชน เพื่อการพัฒนามาตรฐานระบบการคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อการคุ้มครองภายในประเทศและรองรับการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ และข้อมูลข่าวสารอย่างเสรี ในประชาคมอาเซียน

ในระดับประเทศ

5.2.4 รัฐควรกำหนดให้ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติเป็นวาระแห่งชาติซึ่งมีความสำคัญต่อการกำหนดแนวทางการป้องกันอาชญากรรมข้ามชาติในอนาคตของภูมิภาคอาเซียน เพราะมีผลกระทบต่อการจัดตั้งกรับบังคับใช้กฎหมายและการจัดสรรงบประมาณของภาครัฐเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ รัฐบาลของแต่ละประเทศจะเป็นหน่วยสำคัญที่จะกำหนดว่าปัญหาสาธารณสุขใดสมควรจะได้รับการแก้ไขก่อนหรือหลัง ซึ่งย่อมผูกพันต่อการใช้งบประมาณและการระดมสรรพกำลัง โดยให้หน่วยราชการทุกกระทรวง ทบวง กรมให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวและประสานงานในเชิงนโยบายให้สอดคล้องต่อกัน

5.2.5 รัฐควรตั้งคณะกรรมการพิจารณาทบทวนแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศหรือภูมิภาคที่มีอยู่ในปัจจุบันหรือที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เช่น การแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาของอาเซียน การยกร่างกฎหมายป้องกันปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมให้รองรับการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ซึ่งทั้งสองกรณีสำนักงานอัยการสูงสุดเป็นเจ้าภาพและอยู่ระหว่างดำเนินการและการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศในเรื่องต่างๆ ที่ประเทศไทยจะเข้าเป็นภาคีซึ่งอาจมีผลกระทบต่อการรวมตัวเป็นภูมิภาคอาเซียน เช่น พิธีสารเพื่อการต่อต้านการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐานโดยทางบก ทางทะเล และทางอากาศ และพิธีสารเพื่อต่อต้านการลักลอบผลิตและค้าอาวุธโดยผิดกฎหมาย เป็นต้น

5.2.6 รัฐควรเปิดโอกาสให้องค์กรนอกภาครัฐและองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่เกี่ยวข้อง เช่น สภานายความในพระบรมราชูปถัมภ์ องค์กรกาชาดสากล องค์กรสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ มูลนิธิเพื่อนหญิง ฯลฯ ได้เข้ามามีส่วนร่วมและบทบาทในการปฏิบัติงานเพื่อช่วยเหลือเหยื่อ ผู้เสียหาย และผู้ต้องหาที่เป็นคนชาติตามสิทธิมนุษยชนสากลและบทบัญญัติของ

กฎหมายภายในของแต่ละประเทศตามสมควร เพื่อเปิดพื้นที่ในการให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติอย่างจริงจังและเต็มที่ นอกจากนี้ หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติ เช่น ศาล อัยการ ตำรวจ ราชทัณฑ์ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรจะต้องกำหนดนโยบายทางอาญาให้สอดคล้องกับนโยบายทางอาญาของประเทศ โดยยึดหลักการกระบวนการยุติธรรมสากล โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากขึ้น เช่น การสร้างระบบช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายของภูมิภาคอาเซียน การจัดตั้งกองทุนให้ความช่วยเหลือตามแนวทางของกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบมากขึ้น

5.2.7 รัฐควรจะจัดทำนโยบายและแผนการพัฒนาประชาคมอาเซียน ด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาร่วมกัน เช่น การเคลื่อนย้ายแรงงาน การส่งกลับคนเข้าเมือง ผิดกฎหมาย การปฏิบัติต่อเด็กและสตรี เป็นต้น โดยอาจเป็นลักษณะของการทำข้อตกลง (Memorandum of Understanding) ธรรมเนียมการปฏิบัติ (Code of conduct) หรือแนวทางการปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best practices) เช่น การปฏิบัติต่อคนต่างชาติเมื่อเข้าสู่การดำเนินคดีอาญาของอาเซียน ทั้งนี้ ในช่วงเริ่มต้นอาจจะประสานงานเพื่อขอรับการสนับสนุนบุคลากร และเครื่องมือจากประเทศในกลุ่มภูมิภาคอื่นๆ หรือองค์การระหว่างประเทศที่มีประสบการณ์มาก่อน เช่น สหภาพยุโรป สหประชาชาติ องค์การตำรวจสากล เป็นต้น

5.3 การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรภาครัฐ

ในระดับภูมิภาค

5.3.1 รัฐอาเซียนควรจัดเตรียมบุคลากรหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนสอบสวนและประสานงานทางคดีให้มีความรู้ในลักษณะสหวิทยาการ ประกอบด้วย กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายบัญญัติ และวิธีสบัญญัติทางอาญา การสืบสวนสอบสวนคดี และการใช้ภาษาต่างประเทศอีกอย่างน้อยสองภาษาโดยมีภาษาอังกฤษเป็นภาษาพื้นฐาน เพื่อเข้าร่วมในทีมปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนร่วมของภูมิภาคอาเซียน (ASEAN Investigative Team) โดยอาจทำเป็นรูปของโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยอาจแบ่งเป็นระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว โดยอาจจัดตั้งเป็นคณะกรรมการเตรียมการเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งทีมปฏิบัติการดังกล่าว โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกบุคคลที่จะต้องมีความชำนาญเฉพาะด้าน การฝึกอบรม การฝึกปฏิบัติการร่วม การทดลอง จนนำไปสู่การปฏิบัติการในพื้นที่จริง โดยทีมที่ตั้งขึ้นจะเป็นการบูรณาการผู้เชี่ยวชาญ เช่น ทีมสืบสวน ทีมสอบสวน ทีมนิติวิทยาศาสตร์ ทีมเทคโนโลยี ทีมปฏิบัติการพิเศษ จากทุกประเทศที่จำเป็นต่อการทำงานที่เกี่ยวกับอาชญากรรมข้ามชาติเข้าด้วยกัน มีการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ รวมถึงแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานระหว่างกัน ซึ่งหากได้รับการยอมรับเป็นมติของ

ผู้นำอาเซียนแล้ว ทีมปฏิบัติการร่วมดังกล่าวควรต้องได้รับเอกสิทธิเทียบเท่าผู้แทนทางการทูตที่สามารถเดินทางเข้าออกประเทศต่างๆ ในอาเซียนเพื่อปฏิบัติงานในการสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรมข้ามชาติโดยไม่ขัดต่อหลักดินแดนแต่อย่างใด

5.3.2 รัฐอาเซียนควรส่งเสริมให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจประสานงานประจำสถานทูตในแต่ละประเทศเพื่อประโยชน์ในการประสานงานทางคดีโดยเฉพาะอาชญากรรมข้ามชาติที่เกิดขึ้นในภูมิภาคอาเซียนและที่ใช้กลุ่มประเทศอาเซียนเป็นฐานที่ตั้งในการกระทำผิด โดยที่ประชุมหัวหน้าตำรวจอาเซียน (ASEANAPOL) ได้ยอมรับถึงความสำคัญและความจำเป็นของการมีเจ้าหน้าที่ตำรวจประสานงานประจำในประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่ออำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือกับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในประเทศสมาชิก ซึ่งปัจจุบันได้มีการดำเนินการในบางประเทศ เช่น มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ส่วนกัมพูชาและไทยกำลังอยู่ระหว่างการได้รับอนุมัติจากรัฐบาล โดยคาดว่าสำนักงานตำรวจแห่งชาติของไทยจะสามารถส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจไปประจำการในช่วงแรกได้ใน 4 ประเทศ ได้แก่ จีน กัมพูชา สปป.ลาว และเมียนมาร์ เมื่อได้รับความเห็นชอบตามมติคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้ไม่นับรวมสหพันธรัฐมาเลเซียที่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจสันติบาลประจำการอยู่แล้ว ดังนั้น รัฐอาเซียนจึงควรมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อเตรียมการและดำเนินการในเรื่องดังกล่าวอย่างเร่งด่วน

ในระดับประเทศ

5.3.3 รัฐต้องมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ เพื่อเตรียมบุคลากรในหน่วยงานราชการต่างๆ ให้พร้อมต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนทั้งในเชิงระบบบริหารงานบุคคล และศักยภาพของบุคคล เช่น การเตรียมความพร้อมในด้านภาษาต่างประเทศให้แก่ข้าราชการ การฝึกอบรมให้ข้าราชการในทุกกระทรวง ทบวง กรม เข้าใจต่อกฎหมาย และระเบียบของภูมิภาคอาเซียนที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานของตน และหน่วยงานข้างเคียงเมื่อต้องปฏิบัติงานระดับภูมิภาค เป็นต้น ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นหน้าที่ของหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องเท่านั้น หากแต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งสถาบันการศึกษา สังคม และครอบครัวในการช่วยกลมเกลียวและสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้มีความพร้อมต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้วย

5.3.4 รัฐควรเร่งสร้างความตระหนักรู้ให้เกิดขึ้นกับประชาชนโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนของพลเมืองอาเซียนตามปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ขั้นตอนการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศอาเซียนที่มีความแตกต่างกัน สิทธิของผู้ต้องหาและผู้เสียหายเมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของประเทศต่างๆ ในอาเซียน และการขอความช่วยเหลือจากรัฐของตนเอง เพื่อให้ทราบว่าจะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของประเทศเหล่านั้น จะต้องปฏิบัติอย่างไร เช่น รูปแบบและวิธีการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยเมื่อต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับคดีอาญาในประเทศอาเซียน รวมถึงตลอดถึงการให้

ความรู้ความเข้าใจต่อวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างของอาเซียนที่จะช่วยลดความขัดแย้งที่อาจนำไปสู่การฟ้องร้องดำเนินคดีอาญา

5.4 การพัฒนาและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ

5.4.1 รัฐควรส่งเสริมการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาของภูมิภาคอาเซียน ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยให้ความสำคัญต่อความร่วมมือและการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาเพิ่มมากขึ้น และแสดงให้เห็นถึงความจริงใจที่จะให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันบนหลักปฏิบัติต่างตอบแทน ซึ่งสามารถกระทำได้ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น การจัดทำแผนแม่บทของกระทรวงยุติธรรมเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ได้แก่ การจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ และการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น การแก้ไขกฎหมายอาญาให้ครอบคลุมถึงความผิดในลักษณะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติไม่ว่าจะกระทำภายในหรือภายนอกประเทศ ความผิดในลักษณะขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ การแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ขยายอำนาจให้เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการสืบสวนสอบสวนคดีที่มีลักษณะข้ามชาติ การแก้ไขพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาให้ครอบคลุมการรวบรวมพยานหลักฐานที่ได้มาโดยการปฏิบัติการของทีมสืบสวนสอบสวนร่วมของอาเซียนซึ่งเป็นการดำเนินการนอกประเทศ หลักฐานฐานข้อมูลตำรวจอาเซียนและองค์การตำรวจสากล และหลักฐานที่ได้จากการรวบรวมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำสถานทูต เป็นต้น ควรได้รับการยอมรับเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเป็นทางการของประเทศอาเซียนด้วย

5.4.2 รัฐควรส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสมาชิกอาเซียนระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายร่วมกัน เช่น การจัดทำระบบฐานข้อมูลกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาทางอาญาของอาเซียน การส่งเสริมให้มีสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของอาเซียนในสถาบันการศึกษาต่างๆ ของประเทศสมาชิกอาเซียน การแลกเปลี่ยนนักศึกษาและข้าราชการที่จะลาไปศึกษาต่อในสาขากระบวนการยุติธรรมทางอาญา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และอื่นๆ ระหว่างประเทศอาเซียนด้วยกันในรูปแบบของทุนพัฒนาข้าราชการ หรือทุนการศึกษาต่อต่างประเทศ เป็นต้น

5.4.3 รัฐอาเซียนควรส่งเสริมการพัฒนาความร่วมมือในประชาคมอาเซียนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยว พิธีการเข้าเมือง และการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ประเทศไทยทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายภายใต้กรอบของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยอาจมีการทำข้อตกลงยอมรับร่วมกันในคุณสมบัติวิชาชีพ เพื่อให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือ 7 สาขาที่ขาดแคลน ได้แก่ บริการวิศวกรรม พยาบาล สถาปัตยกรรม วิชาชีพสำรวจ แพทย์ ทันตแพทย์และ

นักบัญชี โดยอาจมีข้อตกลงยอมรับคุณสมบัติวิชาชีพระหว่างกันในสาขาอื่นๆ รวมถึงแรงงานกึ่งทักษะฝีมือ ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดความร่วมมือภายในภูมิภาคแล้ว ยังช่วยทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีในแต่ละสาขาอาชีพระหว่างกันอีกด้วย

5.5 การพัฒนาด้านอื่นๆ

5.5.1 ประเทศไทยควรเปิดพื้นที่ในเรื่องสิทธิมนุษยชนให้มากขึ้นโดยขยายให้ครอบคลุมถึงสิทธิพื้นฐานบางประการที่คนชาติในอาเซียนสมควรจะได้รับด้วย เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการประกอบอาชีพ หลักประกันสุขภาพ การประกันสังคม และสิทธิในกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น รวมถึงการส่งเสริมการรวมตัวเป็นชุมชนของประชาชนในอาเซียน เช่น ชุมชนของคนเวียดนาม ชุมชนของคนพม่า ชุมชนของคนลาว เป็นต้น เพื่อให้ง่ายต่อการควบคุมดูแล และบังคับใช้กฎระเบียบบางอย่างเป็นการเฉพาะกลุ่มได้อย่างเหมาะสม และไม่กระทบต่อคนไทยโดยทั่วไป ในขณะที่เดียวกัน ก็เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นเมืองของคนชาติเหล่านั้นอันจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนระหว่างกันในประเทศไทยอีกด้วย

5.5.2 ประเทศไทยควรต้องตระหนักถึงกรณีข้อพิพาทระหว่างคนชาติของประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งในกรณีของบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลต่างด้าว ที่จะใช้สิทธิในกระบวนการยุติธรรมในการฟ้องหรือถูกฟ้องในศาลไทย ไม่ว่าจะในคดีแพ่ง คดีอาญา คดีภาษี คดีแรงงาน คดีสิ่งแวดล้อม หรือ คดีสิทธิมนุษยชน รวมถึง กรณีที่ทรัพย์สินพิพาทตั้งอยู่ในประเทศไทย ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือ กฎหมายวิธีพิจารณาความปกครอง และเป็นเรื่องที่ศาลต้องนำพระราชบัญญัติว่าด้วยกฎหมายขัดกัน พ.ศ. 2481 มาใช้ในการพิจารณาคดีที่มีองค์ประกอบต่างประเทศ

5.5.3 ประเทศไทยควรมีการศึกษาในเรื่องคำพิพากษาของประเทศสมาชิกอื่นๆ โดยเฉพาะประเด็นเรื่องเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดีที่มีองค์ประกอบระหว่างประเทศ ซึ่งศาลของประเทศสมาชิกอื่นๆ ได้พิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว และคู่ความในคดีต้องการนำคำพิพากษาของศาลประเทศสมาชิคนั้นมาให้ศาลไทยรับรองและบังคับตามคำพิพากษาในประเทศไทย ศาลไทยจะรับรองและบังคับตามคำพิพากษานั้นหรือไม่ อย่างไร หรือ มีหลักเกณฑ์ในการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศอย่างไร ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล ซึ่งสามารถนำไปสู่การทำความเข้าใจความตกลงระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนว่าด้วยการรับรองและบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศในอนาคต

5.5.4 การเผยแพร่ความรู้และสร้างความตระหนักรู้ให้เกิดขึ้นกับประชาชนในภูมิภาคอาเซียนและจากภูมิภาคอื่นๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่เข้าลักษณะความผิดตามกฎหมายอาญาทั่วไป และขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางของกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ในอาเซียนเพื่อให้ประชาชนได้ทราบและถือปฏิบัติได้ถูกต้องเมื่อต้องไปพำนัก

อยู่ทั้งชั่วคราวและถาวรเพื่อประกอบอาชีพและธุรกิจต่างๆ ซึ่งสามารถอาศัยช่องทางสื่อต่างๆ และกลไกอาเซียนที่มีอยู่ เช่น สำนักงานเลขาธิการอาเซียน สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลที่มีอยู่ตามประเทศต่างๆ รวมตลอดถึงสำนักงานเจ้าหน้าที่ตำรวจประสานงานประจำสถานทูต เป็นตัวกลางในการเผยแพร่ข้อมูลให้ประชาชนได้รับทราบ

5.5.5 ผลกระทบด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายไทย

การดำเนินการต่างๆ ของประเทศไทยจะบรรลุผลสำเร็จได้ต้องได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติงานขององค์กรภายในของประเทศไทยทุกฝ่าย ทั้งองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติที่ทำหน้าที่ในการตรากฎหมายรองรับนิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศไทยกับประเทศสมาชิกอื่นๆ ฝ่ายบริหาร ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบังคับใช้กฎหมายให้ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ และ ฝ่ายตุลาการ ในการชี้ขาดข้อพิพาทที่มีองค์ประกอบระหว่างประเทศได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรมได้ รวมถึงการรับรองและบังคับตามคาพิพาทของศาลประเทศสมาชิกอื่นๆ ในประเทศไทยอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ การทำงานของทุกฝ่ายต้องปรับตัวในการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบที่สอดคล้องกันเป็นหนึ่งเดียว